

GLASNIK

GODINA XV / BROJ 4 / DECEMBAR 2021 / www.isbih.gov.ba

ISSN 2566-3690

ZAJEDNIČKA
VIZIJA
ZA BOLJI
SVIJET

STANDARDI ZA CILJEVE
ODRŽIVOG RAZVOJA (SDG)

SVJETSKI DAN STANDARDA
14. OKTOBAR 2021.

IMPRESUM

Osnivač i izdavač

Institut za standardizaciju BiH

Za izdavača

direktor

Aleksandar Cincar

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Cincar

Uređivački odbor

Borislav Kraljević

Goran Tešanović

Dejana Bogdanović

Miljan Savić

Biljana Maletić

Dizajn

ISBIH

Institut za standardizaciju

Bosne i Hercegovine

Trg Ilidžanske brigade 2b

71123 Istočno Sarajevo

Tel: +387 57 310 560

Fax: +387 57 310 575

Email: stand@isbih.gov.ba

www.isbih.gov.ba

ISBIH

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine

GLASNIK

4/2021

Sadržaj

Svjetski dan standarda	7	VIJESTI	
Obnovljivi izvori energije: jedan od odgovora za ublažavanje katastrofa?	8	ISO	20
Pomoć gradovima u suočavanju s katastrofama	11	CEN/CENELEC	44
Pametna brojila za pametne mreže	14	ISBIH	54
Prevencija rizika u Ex-sektoru	17		

Autorska prava

Članci objavljeni u Glasniku Instituta autorski su zaštićeni i za njihovu daljnju upotrebu potrebno je tražiti dozvolu autora. Vijesti iz međunarodnih, evropskih i nacionalnih organiza - zacija za standardizaciju kao i ISBIH vijesti mogu se objavljivati i u drugim stručnim časopisima uz obaveznu naznaku izvora. Upotreba tih vijesti i članaka moguća je isključivo u nekomercijalne svrhe.

Ako je članak upotrebljen odnosno citiran u određenom časopisu, potrebno je obavezno dostaviti časopis Uređivačkom odboru Glasnika Instituta za standardizaciju BiH.

Uređivački odbor Glasnika Instituta zadržava sva prava redakture tekstova, naslova, međunaslova i tehnička oblikovanja svih primljenih materijala.

SVJETSKI DAN STANDARDA 2021

- Standardi za ciljeve održivog razvoja

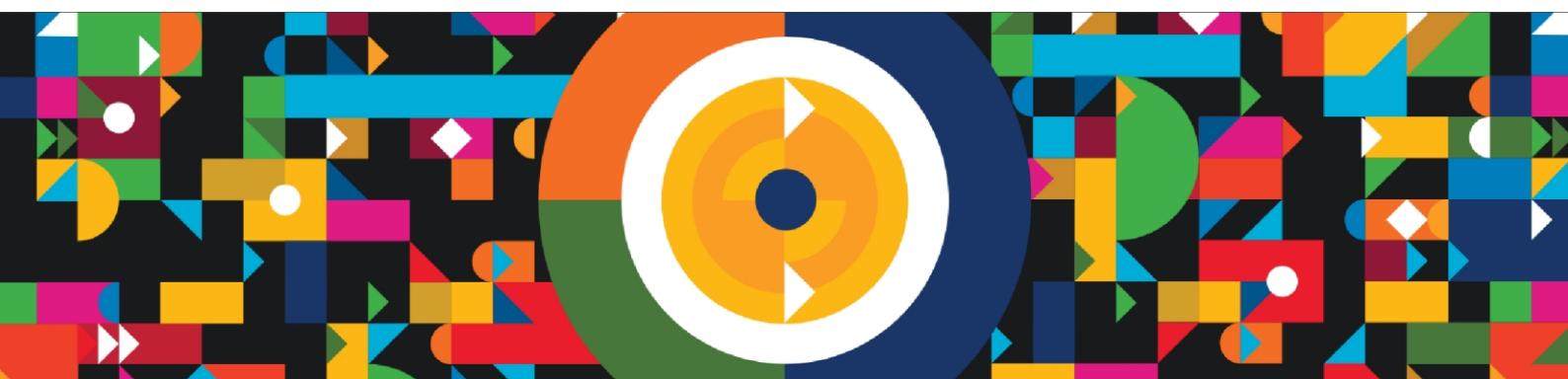
Svake godine, 14. oktobra, članovi IEC-a, ISO-a i ITU-a obilježavaju Svjetski dan standarda, kojim se odaje počast zajedničkim naporima hiljada stručnjaka širom svijeta u izradi dobrovoljnih tehničkih sporazuma koji se objavljaju kao međunarodni standardi.

Svjetski dan standarda 2021. govori o našoj zajedničkoj viziji za bolji svijet. Saznajte više o ovoj temi u ovoj poruci IEC-a, ISO-a i ITU-a.

Izuzetno su ambiciozni Ciljevi održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDG-ovi), koji su usmjereni na rješavanje društvenih nejednakosti, razvoj održive ekonomije i usporavanje stope klimatskih promjena. Za njihovo postizanje potrebna je saradnja mnogih partnera u javnom i privatnom sektoru te korištenje svih raspoloživih alata,

obnovu. Iz te perspektive standardi su relevantniji nego ikad prije.

Čitav sistem standarda izgrađen je na saradnji. To je dokaz moći saradnje i uvjerenja da smo snažniji kad smo udruženi. Radeći zajedno, osnažujemo ljude da se direktno uhvate u koštač s izazovima održivosti uz pomoć konkretnih rješenja.

uključujući međunarodne standarde i ocjenjivanje usaglašenosti.

Intenzivna borba protiv globalne pandemije koja ne posustaje naglasila je apsolutnu potrebu za rješavanjem ciljeva održivog razvoja na inkluzivan način, kako bi naše društvene zajednice ojačale, bile otpornije i pravednije. Danas vas pozivamo da nam se pridružite u misiji koja afirmiše važnost postizanja ciljeva održivog razvoja neophodnih za bolju

Imajući to na umu, angažujemo se da Svjetski dan standarda učinimo nezaboravnim putovanjem i nastojimo da prikažemo bezbroj načina na koje međunarodni standardi doprinose uspjehu SDG-ova.

Ujedinjeni smo u zajedničkom radu na ubrzavanju postizanja Agende 2030, stavljanjem standarda u službu ciljeva održivog razvoja sa „Zajedničkom vizijom za bolji svijet“.

Obnovljivi izvori energije: jedan od odgovora za ublažavanje katastrofa?

Autor: Catherine Bischofberger

Preuzeto sa: www.iec.ch

Iako upotreba obnovljivih izvora energije može povećati opterećenje električne mreže, obnovljivi izvori energije takođe mogu pomoći u održavanju osnovnih usluga u slučaju prirodnih katastrofa. Potpomognuti standardima Međunarodne komisije za elektrotehniku (*International Electrotechnical Commission – IEC*), oni omogućavaju postizanje nekoliko Ciljeva održivog razvoja (*Sustainable Development Goals – SDG*), uključujući SDG 13, koji podrazumijeva preuzimanje hitnih mjera u borbi protiv klimatskih promjena i njihovog uticaja.

Sve veća upotreba obnovljivih izvora energije je važan način za smanjenje emisije gasova staklene bašte. Međutim, sve veće oslanjanje na ove vrste energije može povećati opterećenje električne mreže, posebno ako su obnovljivi izvori energije nestalni, poput energije dobijene od vjetra ili sunca. Konvencionalne električne mreže su nekada različitim potrošačima isporučivale jednosmjernu struju, dok sada, na primjer, moraju da integriru višak lokalno proizvedene električne energije preko solarnih panela na krovu kuće. Električne mreže takođe pribjegavaju uskladištenoj ili uvezenoj energiji kada ovi varijabilni izvori isporučuju manje električne energije (kada ima manje sunca ili vjetra). Da bi se osiguralo da mreža može bezbjedno i efikasno da apsorbuje takve dvosmjerno distribuirane energetske resurse (*Distributed Energy Resources – DER*), u obzir se mora uzeti i njihova inteligencija. Nove tehnologije pametnih mreža

pomažu operaterima da obezbijede efikasnu ravnotežu između ponude i potražnje.

Standardi iz serije IEC 61850 predstavljaju elementarnu seriju publikacija koje utiru put za upotrebu različitih digitalnih tehnologija koje se odnose na pametnu energiju. Oni se bave pitanjima kao što je integracija obnovljivih izvora energije i DER-ova u okviru električne mreže, ali i povećanom automatizacijom i procesima samozlječenja. Ključne tehnologije koje se koriste za pametne mreže su senzori koji mjere relevantne parametre kao što su temperatura, napon i struja; komunikacije koje omogućavaju dvosmjerni dijalog s uređajem; kontrolni sistemi koji omogućavaju daljinsko rekonfigurisanje uređaja i korisničkog interfejsa te sistemi za podršku odlučivanju koji pružaju pregled statusa sredstava i vrše naprednu analizu podataka. Seriju standarda IEC 61850 objavio je IEC-ov tehnički komitet 57, koji takođe razvija neke ključne standarde koji se odnose na sajber bezbjednost pametne mreže – porodicu standarda IEC 62351 – koja je direktno povezana sa standardima iz porodice IEC 61850.

Obnovljivi izvori energije mogu pomoći da se obezbijedi kontinuirano snabdijevanje

Svi smo svjedoci naglog porasta prirodnih katastrofa u posljednjih deset godina. Šumski požari u Australiji, Kaliforniji, Evropi i sjevernoj Africi, kao i

tornada, cunamiji i poplave širom svijeta dokaz su da nijedno područje na svijetu nije imuno na ekstremne vremenske prilike i njihove posljedice. S obzirom na to da se klimatske promjene intenziviraju, očekuje se da će ove pojave sve više rasti. Električna mreža je dio ključne infrastrukture svake zemlje. Ako dođe do sveobuhvatnog pada mreže, posljedice mogu biti užasne. Zabilježen kao najduži nestanak struje u istoriji SAD-a, uragan Marija devastirao je električnu mrežu u Portoriku 2017. Nestanak struje koji je potpuno prekinuo snabdijevanje električnom energijom na ovom ostrvu odnio je hiljade života, s obzirom na to da su mnogi umrli jer je bolnica zbog nevremena ostala bez električne energije i osnovne usluge nisu mogle biti pružene.

Jedan od odgovora na ovaj problem je da se postojeće mreže učine otpornijim: upotreba vodootporne tehnologije koja će izdržati poplave, zakopavanje dalekovoda pod zemljom da bi se izbjegli požari, itd. Ove pojave su predvidljive i na njihovom rješavanju se uveliko radi, ali je čitav proces izuzetno skup te finansiranje ovakvih projekata ostaje problem u mnogim zemljama širom svijeta. Mnogi IEC-ovi standardi pomažu da se ojača otpornost električne mreže na katastrofe kroz ugrađene bezbjednosne mehanizme, procese i minimalne zahtjeve. Standardi takođe obezbeđuju jednakе tržišne uslove, čime se smanjuju troškovi proizvođača i komunalnih preduzeća.

Oslanjanje na DER-ove je jedan od odličnih načina da se obezbijedi da se električna energija i dalje isporučuje kada dođe do nestanka struje u mreži. DER-ovi su svuda oko nas: DER može biti solarni panel na krovu zgrade, mikromreža ili turbina na vjetar, ali može biti i električno vozilo napajano iz mreže, pa čak i frižider, koji ima kontrolno opterećenje. DER-ovi nisu samo distribuirani izvori energije, već i potrošači energije kojima se može upravljati.

Iako je opšte mišljenje da postavljanje solarnih panela ili malih vjetroturbina kuće efektivno „uklanja

s mreže”, to u suštini nije tačno, posebno u razvijenim zemljama, pošto su DER-ovi priključeni na mrežu i višak električne energije vraćaju nazad u komunalnu mrežu. Međutim, postoje načini da se iskoriste prednosti sistema obnovljivih izvora energije koji su povezani na mrežu u slučaju njenog kolapsa nakon vremenskih nepogoda. Poseban inverter povezan s baterijom može omogućiti zgradama da se izoluju od mreže dok istovremeno nastavljaju da proizvode i skladište energiju.

DER često kombinuju postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora kao što su krovni solarni moduli, male turbine na vjetar ili male hidroelektrane s baterijom ili generatorom kako bi se formirala mikromreža ili mini-mreža. Mikromreže koriste mali stambeni ili komercijalni potrošači. Mini-mreže su veće konfiguracije, koje mogu da napajaju velike komercijalne objekte, univerzitete, fabrike, gradove, pa čak i ostrva.

Nekoliko IEC-ovih tehničkih komiteta (TC-ova) razvija međunarodne standarde za sisteme obnovljive energije. Oni pomažu malim i velikim sistemima obnovljive energije da rade bezbjedno i efikasno, na mreži ili van mreže. Na taj način pomažu u ispunjavanju Cilja 13 održivog razvoja UN-a (SDG 13), odnosno preuzimanju hitnih mjera u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih uticaja. Standardi takođe olakšavaju integraciju sistema obnovljivih izvora energije u tradicionalne električne mreže:

- IEC TC 4: Hidraulične turbine
- IEC TC 5: Parne turbine
- IEC TC 82: Solarni fotonaponski energetski sistemi
- IEC TC 88: Sistemi za proizvodnju energije vjetra
- IEC TC 114: Energija mora – Pretvarači energije talasa, plime i oseke i drugih vodenih struja u električnu energiju
- IEC TC 117: Solarne termoelektrane

Standardi za mikromreže

Mikromreže ili mini-mreže mogu da dopune konvencionalnu električnu mrežu kada je potražnja za električnom energijom velika, ali takođe mogu da održavaju snabdijevanje tokom nestanka struje i brže obnove snabdijevanje električnom energijom. Oni takođe mogu pomoći udaljenim zajednicama da dobiju pristup pouzdanijem održivom snabdijevanju električnom energijom. Na taj način olakšava se ispunjenje Cilja 7 održivog razvoja UN-a (SDG 7), odnosno obezbjeđivanje pristupa povoljnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve.

Japan je stalno izložen ekstremnim vremenskim prilikama, kao i čestim zemljotresima. Čak i prije nuklearne katastrofe u Fukušimi, Japan je investirao u mikromrežnu tehnologiju koja im je omogućila da se bolje nose s ogromnim izazovima koji su proizašli iz zemljotresa i cunamija koji je potom uslijedio.

Neposredno nakon zemljotresa 2011. godine, japanski grad Sendai je koristio svoju mikromrežu za pružanje osnovnih usluga kao što su struja, telekomunikacije i voda za bolnice, domove penzionera i druge objekte. Pošto je gasna mreža u gradu ostala netaknuta, gasni agregati mogli su da se koriste za glavno napajanje mikromreže.

Tehnički komitet IEC TC 8 je objavio nekoliko dokumenata koji se odnose na dizajn i upravljanje mikromrežama. Jedan od njegovih potkomiteta, SC 8 B, na primjer, objavio je standard IEC 62898-2 koji daje smjernice za rad mikromreža.

Tehnički komitet IEC TC 21 priprema standarde za sekundarne ćelije i baterije. Ovaj komitet je izdao dva osnovna standarda za sisteme skladištenja obnovljive energije. Prvi, standard IEC 61427-1, specificira opšte zahtjeve i metode ispitivanja za primjenu van mreže i električnu energiju koju proizvode fotonaponski moduli. Drugi, standard IEC 61427-2, bavi se istom temom, ali za primjenu na mreži te unosom energije iz velikih vjetroelektrana i

solarnih energetskih parkova. „Standardi se fokusiraju na ispravnu karakterizaciju performansi baterija, bilo da se koriste za napajanje frižidera za skladištenje vakcina u tropskim podnebljima ili za sprečavanje nestanka struje u električnim mrežama širom zemlje. Pošto su ovi standardi u velikoj mjeri hemijski nezavisni, što znači da se podjednako dobro primjenjuju na olovne ili litijum-jonske baterije, oni omogućavaju planerima u komunalnim preduzećima ili krajnjim kupcima da ih uporede, čak i kada su u pitanju baterije koje imaju različita hemijska svojstva, objasnio je stručnjak za Tehnički komitet TC 21 Herbert Giess.

IECEE sistem (IEC-ov sistem šema za ocjenjivanje usaglašenosti elektrotehničke opreme i komponenata – *IEC System of Conformity Assessment Schemes for Electrotechnical Equipment and Components*) je jedan od četiri sistema ocjenjivanja usaglašenosti (*Conformity Assessment – CA*) kojima upravlja IEC. Primjenjuje šemu koja ispituje bezbjednost baterija, njihovu energetsku efikasnost, interoperabilnost komponenata performansi, elektromagnetnu kompatibilnost (*Electromagnetic Compatibility – EMC*), opasne supstance, itd.

Bezbjedna i efikasna upotreba DER-ova koji se oslanjaju na obnovljive izvore energije u mreži i van mreže je moćno sredstvo za povećanje otpornosti mreže, ali se može postići samo ako su dijelovi mreže i sistemi koji se koriste projektovani, izgrađeni i sertifikovani u skladu s IEC standardima i CA sistemima.

Pomoć gradovima u suočavanju s katastrofama

Autor: Natalie Mouyal

Preuzeto sa: www.iec.ch

Šteta i gubici povezani s vremenskim, klimatskim ili katastrofama vezanim za vodu upeterostručili su se između 1970. i 2020. godine, prema nedavnom izvještaju koji je objavila Svjetska meteorološka organizacija (*World Meteorological Organization – WMO*). Prema tom izvještaju, ove katastrofe su rezultirale smrću preko dva miliona ljudi i ekonomskim gubitkom od 3,64 triliona dolara.

S obzirom na to da se 40% gradova razvija u područjima u kojima je stopa rizika od poplava, uragana, seizmičke aktivnosti i topotnih talasa veoma velika, oni su ti koji će snositi najviše posljedica od takve vrste katastrofa. Pronalaženje načina za smanjenje rizika i povećanje otpornosti postaje jedan od glavnih prioriteta jer broj katastrofa povezanih s klimatskim promjenama nastavlja da raste.

Gospodin Ripin Kalra, ekspert u Sistemskom komitetu za pametne gradove Međunarodne komisije za elektrotehniku (*IEC Systems Committee on Smart Cities*), naselja i gradovi postoje i opasnosti i rizici od katastrofa. Kada posmatramo bilo koji grad ili urbanu regiju, treba da se zapitamo koji je to stepen hidrometeoroloških i geofizičkih opasnosti koji na njega mogu da utiču i do kakvih bi to gubitaka, šteta i poremećaja te opasnosti mogle dovesti? Ovo su važna pitanja za svaki grad koji želi da zaštiti interes porodica i preduzeća koja u njemu žive, rade, ulažu i rastu. Šta je potrebno da bi grad bio otporan? Rješenja se razlikuju od grada do grada i moraju biti prilagođena konkretnom kontekstu.” Na primjer, rješenja vezana za poplave u Dakaru biće

potpuno drugačija od onih protiv zemljotresa u Tokiju.

Uloga standarda

Standardi IEC-a pomažu gradovima da obezbijede da ključna infrastruktura, kao što su transportne i električne mreže, funkcionišu na ispravan i bezbjedan način. Više od 2 000 IEC-ovih publikacija direktno utiče na sigurnu i održivu urbanizaciju. Kao što Kalra kaže, „Standardi su izuzetno važni. Ne samo da omogućavaju efikasnost performansi, već pružaju i univerzalno prihvaćen način razumijevanja informacija i izgradnje sistema.”

Kada dođe do katastrofe, standardi su ti koji mogu obezbijediti da je otpornost ugrađena u najbolje prakse. „Bez standarda imali bismo pomiješane i neizvjesne rezultate. Ne možemo sebi priuštiti da budemo nesigurni u načinu na koji kontrolišemo kritične situacije i ključne sisteme”, rekao je Kalra.

Razumijevanje složenosti urbanih sistema jedan je od najvažnijih koraka ka izgradnji otpornosti. IEC je usvojio sistematski pristup standardizaciji pametnih gradova, prepoznajući da se gradovi sastoje od pojedinačnih, ali međusobno povezanih sistema – kao što su voda, energija, transport, itd. – kojima se mora pristupiti holistički.

Kako Kalra objašnjava: „Gradovi su sastavljeni od sistema koji su međusobno povezani. Ako jedan propadne, propada i drugi. Neophodno je da se ovi sistemi održavaju i da se obezbijedi njihov

kontinuirani rad.” Pored toga, važno je da se shvati koji sistemi ili dijelovi sistema moraju nastaviti da funkcionišu da bi se održale osnovne usluge. Sistemi od životne važnosti, kao što su bolnice, moraju neprekidno da rade kako bi se izbjegle opasne i teške situacije.

Izgradnja otpornosti

U rječniku Merriam-Webster otpornost je definisana kao „sposobnost oporavka ili lakog prilagođavanja nedaćama ili promjenama”. Da bi se ona postigla moraju da postoje uspostavljeni planovi za predviđanje potencijalnog uticaja katastrofe, preduzimanje koraka za ublažavanje ili prevenciju katastrofa i, konačno, apsorbovanje i upravljanje katastrofom kada se ona dogodi.

Prema izvještaju Svjetske banke, ulaganjem u otporniju infrastrukturu moglo bi da se uštedi 4,2 biliona dolara. Povećanje otpornosti infrastrukture ne samo da pomaže da se izbjegnu skupe popravke, već i da se posljedice katastrofa smanje na najmanji mogući nivo. Nedavno je razvijena metodologija za izgradnju i praćenje otpornosti na klimatske promjene. „Otpornost je sposobnost sistema da nastavi da radi i da se oporavi nakon prekida. To se ne odnosi samo na urbane sisteme već i na ljude (društvena otpornost), biodiverzitet (životna sredina) i privredu. „Nakon katastrofe imamo priliku za bolju rekonstrukciju na način koji uključuje otpornost i redundantnost”, rekao je Kalra.

Rad IEC-a omogućava da se ojača otpornost infrastrukture na katastrofe kroz ugrađene bezbjednosne mehanizme, procese i minimalne zahtjeve. IEC-ovi standardi u svoje zahtjeve za projektovanje uključuju i spoljašnje uslove okoline. Na primjer, serija standarda IEC 61400 koju je razvio IEC-ov tehnički komitet 88 bavi se spoljnim uslovima za dizajn vjetroturbina na moru koji uključuju njihovu sposobnost da izdrže vjetar brzine od 70 m/s (155 mph, skoro 250 km/h) (IEC klasa I), brzine koja je veća od većine uragana.

Međutim, standardi su i dalje dobrovoljni, a uloga regulatornih tijela je da obezbijede da se ovi zahtjevi primjenjuju. „Nije dovoljno samo da imamo standarde. Oni se moraju i primijeniti i zato je od suštinskog značaja da kreatori politike prepoznaju njihovu važnost”, rekao je Kalra.

Obezbeđivanje kontinuiteta usluga

Gradske službe ne mogu da rade bez struje. Godine 2020. IEC je objavio standard IEC 63152 da bi urbanistima pružio smjernice za održavanje različitih gradskih usluga nakon prekida u snabdijevanju energijom. U njemu su dati osnovni koncepti o tome kako više gradskih službi može da radi zajedno na održavanju snabdijevanja električnom energijom. Tatsuya Shimoji, vođa projekta za IEC-ov projektni tim za pametne gradove (*SyC Smart*), koji se bavi kontinuitetom gradskih usluga, kaže: „Ako do katastrofe dođe, kako mi, kao grad, možemo preživjeti? Planiranje i priprema postaju veoma važni alati za minimiziranje štete, za omogućavanje što veće dostupnosti gradskih usluga ili za što brzi oporavak u pružanju usluga.”

Uz pomoć standarda IEC 63152 organizacije treba da razviju plan kontinuiteta snabdijevanja električnom energijom (*Electricity Continuity Plan – ECP*) kao dio svog plana kontinuiteta poslovanja. Za implementaciju ECP-a potrebno je instalirati sistem kontinuiteta električne energije (*Electricity Continuity System – ECS*). Kako Shimoji napominje: „Slično standardu ISO 22301, koji definiše ideju plana kontinuiteta poslovanja, standard IEC 63152 pruža važne detalje o tome kako nastaviti s obezbjeđivanjem električne energije.”

Trenutno, komitet za pametne gradove SyC Smart priprema novu publikaciju koja će dati praktične detalje za implementaciju standarda IEC 63152. Publikacija će pomoći da se definiše šta sve treba uzeti u obzir prilikom dizajniranja smjernica za kontinuitet gradskih usluga, uključujući šablonе i slučajeve korišćenja kako bi se omogućilo da pružaoci usluga uzmu u obzir zahtjeve koji se

odnose na širok spektar situacija, kao što je potreba za višestrukim odgovorima na katastrofe.

Iskorištavanje pametnih gradova

Pametni gradovi koriste podatke i tehnologiju da bi ponudili poboljšanje života u gradu, gradskih usluga i otpornosti. Lakim prikupljanjem podataka i korišćenjem algoritama za analizu podataka u realnom vremenu moguće je formulisati opštu sliku o tome šta se dešava u dатој oblasti – i kako se ona može poboljšati ili ojačati. U nekim zemljama infrastrukturom se mora kontinuirano upravljati i nadgledati u svrhu njenog rada i održavanja kako bi se osiguralo da služi svojoj svrsi i da bezbjedno funkcioniše.

Praćenje, kao i obezbeđivanje sistema ranog upozorenja koji bi omogućio stanovnicima da se na vrijeme sklone na sigurno, može pomoći u smanjenju uticaja potencijalne katastrofe. Prema izvještaju WMO-a, poboljšan sistem ranog upozoravanja i upravljanje katastrofama pomogao je da se za skoro tri puta smanji broj smrtnih slučajeva u periodu od 50 godina. Iako se broj prirodnih katastrofa može povećati, otpornost i planiranje priprema zasnovano na najboljim praksama su od suštinskog značaja da bi se obezbijedio pozitivniji ishod katastrofe.

Pametna brojila za pametne mreze

Autor: Catherine Bischofberger

Preuzeto sa: www.iec.ch

Električna brojila igraju ključnu ulogu u sve inteligentnijoj električnoj mreži koja se brzo razvija. Ona mogu pomoći mrežama za snabdijevanje električnom energijom da budu otpornije tako što će kontrolisati i upravljati nivoima energije. Bave se poboljšavanjem nivoa podataka, koji moraju biti zaštićeni od sajber napada.

E-tech je razgovarao s Peterom Jensenom, predsjedavajućim Tehničkog komiteta 13 Međunarodne komisije za elektrotehniku (*International Electrotechnical Commission – IEC*), koji se bavi standardizacijom električnih brojila, o trenutnim i budućim izazovima koji se nalaze pred ovom industrijom i pred samim komitetom.

Kako je COVID-19 uticao na rad Tehničkog komiteta IEC TC 13?

U početku smo svi bili iznenađeni brzinom kojom je ova kriza nastala. Pojavila se potreba da se istim alatima pristupi istovremeno, što je za mnoge velike kompanije predstavljalo veliki izazov, ne samo u smislu obima podataka već i sajber bezbjednosti. Međutim, organizacije su se vrlo brzo prilagodile i sastanci su postali mnogo efikasniji.

Članovi IEC-ovog tehničkog komiteta TC 13 dolaze iz svih regionalnih svijeta i da bi fizički prisustvovali sastancima, moraju da putuju. Prelazak na onlajn sastanke nam je omogućio da povećamo nivo učešća naših članova. Međutim, morali smo uzeti u obzir praktične aspekte kao što su različite vremenske zone, a sad iz iskustva znamo da fizičko prisustvo sastancima može poboljšati angažman

naših članova kao i međusobno razumijevanje. Sve u svemu, ova globalna kriza je imala najmanje jedan pozitivan ishod, a to je da je omogućila organizacijama kao što je IEC da se više oslanjaju na digitalne tehnologije, iako se radujemo što ćemo ponovo moći da se fizički sastajemo.

Koliko su pametna brojila pomogla mrežama da ostanu otporne i obezbijede električnu energiju za sve uprkos rastućoj potražnji?

U razvijenim zemljama pametno brojilo je evoluiralo od jednostavnog uređaja za naplatu električne energije u sastavni dio električne mreže, koji prati nivoe energije i pomaže u upravljanju opterećenjem. Implementacija naprednih šema za kontrolu opterećenja je kamen temeljac za izgradnju otpornih mreža koje imaju kapacitet da podrže visok stepen lokalne proizvodnje iz obnovljivih izvora, kao i dinamičko opterećenje kao što je punjenje električnih vozila. U budućnosti će ovaj proces biti podignut na još veći nivo jer će sve veći kapacitet baterijskog skladištenja omogućiti uvoz energije u mrežu u komercijalne svrhe, te je podržati kada je to potrebno, kako bi se izbjegle nestašice energije.

U zemljama u razvoju jedan od glavnih problema komunalnih preduzeća je i dalje visok nivo netehničkih gubitaka i neplaćenih računa što, na primjer, smanjuje njihov kapacitet da investiraju u modernizaciju mreže i što tokom vremena može dovesti do značajnog rasta u prekidu snabdijevanja. Rješavanje ovog problema odvijalo se kroz integriranje raznih tehničkih sredstava u električno brojilo. Izuzetno efikasan prvi korak, koji se stalno

poboljšava, jeste i korišćenje avansnog plaćanja električne energije. S novom generacijom povezanih pametnih brojila, otkrivanje prevara može da se podigne na potpuno novi nivo, i to upotrebom napredne analize podataka. Međutim, ne možemo zanemariti činjenicu da su i društveni aspekti takođe izuzetno važni i da se načini na koji se različite zemlje bave ovom temom značajno razlikuju.

Kako se područje rada IEC-ovog tehničkog komiteta TC 13 širilo tokom godina? Koji su to ključni izazovi?

Tehnički komitet IEC TC 13 je uvijek igrao centralnu ulogu kao standardizacijsko tijelo za mjerjenje električne energije koja se koristi za kontrolu naplate i potrošnje. Mnogi naši standardi su pokretačka snaga koja se već decenijama koristi, a koji su evoluirali kako bi održali korak s najnovijim tehnologijama te u njih uključili i promjene vezane za ekološke uslove i promjene u elektromagnetnoj kompatibilnosti. Pojava pametnog mjerjenja i masovna primjena ove tehnologije širom svijeta dovela je do kreiranja novih izazova za nas. Mnoge zemlje svoje zakonske okvire zasnivaju na našim standardima i koriste ih za razne tendere. To znači da obično, kada komunalna preduzeća ili operateri brojila instaliraju sisteme brojila, mogu da koriste samo proizvode koji su sertifikovani u skladu s IEC standardima.

Standard IEC 62056, okvir za standardizaciju pametnog mjerjenja za razmjenu podataka o mjerjenju električne energije, takođe poznat kao DLMS/COSEM™ skup, dizajniran je da bude izrazito fleksibilan. Dobar primjer fleksibilnosti koju nudi ovaj okvir jeste da su bez promjene same osnove standarda napravljeni dodaci koji podržavaju različite komunikacione profile, a koji su među najnovijima na tržištu. Proizvodi koji su u skladu sa standardima IEC-ovog tehničkog komiteta TC 13 sada sadrže interoperabilnost i najviši mogući nivo sajber bezbjednosti, što je za komunalne kompanije i operatere brojila od presudne važnosti. Međutim, s

nekim od najvećih izazova tek treba da se suočimo. Brza evolucija u nekoliko oblasti primjene, posebno u oblasti pametnih mreža, u infrastrukturi za punjenje električnih vozila i fleksibilnoj kontroli opterećenja, zahtjeva mjerjenje, ne samo za potrebe naplate, već i za kontrolu i sertifikaciju isporučenih energetskih usluga. Stoga je bilo neophodno uspostaviti dobar radni odnos s drugim TC-ovima kako bi se koordinirao njihov rad i obezbijedilo da se standardi pravovremeno objavljuju u skladu sa zahtjevima tržišta. S obzirom da je električna mobilnost veoma važna buduća tema za standardizaciju, neophodno je da IEC-ovi standardi obuhvate sva polja ove oblasti, uključujući naplatu i sertifikaciju usluga punjenja. Standardi koje je izradio IEC-ov tehnički komitet TC 13 već pokrivaju mnogo toga što je potrebno, ali smo svjesni da je potrebno da izradimo određene dopune kako bi se u potpunosti ispunili ovi zahtjevi. Drugi važan zadatak je da se obezbijedi da se standardi IEC-ovog TC 13 koriste na globalnom nivou kako bi se podržali zahtjevi s regionalnih tržišta.

TC 13 sarađuje s IEC-ovim tehničkim komitetima TC 57, TC 8, TC 69, kao i Sistemskim komitetom za pametnu energiju (SyC SE). Možete li nam više reći o tim aktivnostima?

IEC-ov tehnički komitet TC 13 je oduvijek bio blizak s TC 57 s obzirom na to da smo prirodno povezani električnom mrežom. Tehnički komitet TC 57 priprema ključne standarde za pametnu mrežu, bavi se automatizacijom podstanica ili integracijom rubnih uređaja. U pogledu saradnje, nedavno smo oživjeli zajedničku radnu grupu zaduženu za mapiranje zajedničkog informacionog modela (CIM), definisanog u IEC TC 57 standardima i našim DLMS/COSEM™ modelima podataka i profilima poruka. Saradnja s Tehničkim komitetom IEC TC 8, koji se bavi standardizacijom sistemskih aspekata snabdijevanja električnom energijom, i Tehničkog komiteta IEC TC 69, koji razvija standarde za sisteme prenosa energije za električna vozila, nedavno je otpočela, a pokrenuta je preko SyC SE.

Sada smo uspostavili veze s ova dva TC-a i očekujemo da ćemo početi da im pružamo našu podršku tokom sljedeće godine.

Koji su vaši prioriteti u pogledu standardizacijskih projekata? Da li je sajber bezbjednost važna?

Tehnički komitet IEC TC 13 je svoj posljednji plenarni sastanak organizovao u aprilu 2021. godine i tu smo imali priliku da razmotrimo naš program rada za naredni period. Na primjer, uskoro ćemo objaviti standarde za višetarifno mjerjenje različitih energetskih usluga. Drugi prioritet nam je ažuriranje komunikacionih standarda DLMS/COSEM™ (standard IEC 62056 dijelovi 5-3, 6-1 i 6-2). Pored programa rada, sada smo i aktivni član SyC SE, što će nam omogućiti da svoje aktivnosti koordiniramo s drugim TC-ovima kao što su TC 8, TC 57 i TC 69. To bi trebalo da posluži kao osnova za proširenje naših

daljih aktivnosti, što će zauzvrat dovesti do ažuriranja naših projekata i programa rada.

Sajber bezbjednost je fundamentalna oblast kada se radi o primjeni pametnih brojila jer su oni dio kritične infrastrukture električne mreže. Tehnički komitet TC 13 ima stalnu misiju da drži korak s najnovijim dostignućima u ovoj oblasti i da obezbijedi da naši standardi sadrže najsavremeniju tehnologiju. Serija standarda IEC 62056 definiše bezbjednost sloja aplikacije zasnovanu na najboljim rješenjima. Ako samo pogledamo kako je porastao broj poglavlja o sajber bezbjednosti u našim standardima, možemo vidjeti koliko je ova tema zapravo važna. Takođe smo spremni da u ovoj oblasti sarađujemo i s drugim TC-ovima. Konačno, jedan od ključnih izazova za sve nas je regrutovanje i zadržavanje vrhunskih stručnjaka za sajber bezbjednost u oblastima vezanim za električne mreže.

Prevencija rizika u Ex-sektoru

Autor: Claire Marchand

Preuzeto sa: www.iec.ch

U današnje vrijeme bezbjednost na radnom mjestu je od velikog značaja, bez obzira na veličinu poslovanja ili vrstu djelatnosti. Mnoge zemlje širom svijeta uvele su stroga pravila i propise o zdravlju i bezbjednosti kako bi zaštitile svoje radno sposobno stanovništvo.

Rizici se razlikuju, a ne mjere

Rizici s kojima se susrećemo u kancelariji ili na podu industrijskog pogona nisu isti, a radno mjesto bez rizika jednostavno ne postoji. Kancelarijski radnici mogu da se okliznu, spotaknu i padnu zbog mokrih podova, izlizanih tepiha ili neosiguranih električnih i telefonskih kablova. Takođe su izloženi i ergonomskim povredama kao i naprezanju očiju zbog sati i sati provedenih za računaram.

Brojni rizici koji se odnose na podove u fabričkim pogonima uključuju ponavljajuće pokrete pri rukovanju teškim mašinama, što tokom vremena može dovesti do ozbiljnih povreda ili invaliditeta, zbog kvarova na opremi. Radnici mogu biti izloženi štetnim supstancama ili okruženjima kao što su toksične hemikalije ili buka velike jačine. Takođe se mogu spotaknuti, skliznuti i pasti u zavisnosti od podnih površina, a mogu se povrijediti i prilikom urešavanja konstrukcija.

Svi rukovodioci, odgovorni za zdravlje i bezbjednost, bez obzira na radno okruženje, treba da:

- identifikuju i prate potencijalne opasnosti po zdravlje i bezbjednost;
- ponude stalnu obuku za zaposlene kako bi izbjegli/minimizirali bilo kakve rizike;
- pridržavaju se savremenih zakona o zdravlju i bezbjednosti;

- vrše bezbjednosne inspekcije;
- primjenjuju bezbjednosne politike i najbolje prakse;
- prođu kroz hitne procedure i vježbe za osoblje.

Nažalost, to nije svuda slučaj – jeftina radna snaga i dječiji rad i dalje postoje na mjestima gdje su mјere za zaštitu bezbjednosti minimalne ili uopšte ne postoje. Organizacije kao što su Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organization – ILO*), Ujedinjene nacije, Ekonomска komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (*UN Economic Commission for Europe – UNECE*) i mnoge nevladine organizacije (Non-governmental organizations – NVO) razvijaju programe – posebno kroz Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija (*Sustainable Developments Goals – SDG*) – za podizanje svijesti i podsticanje zemalja i vlasnika preduzeća da razmotre uvođenje takvih mјera.

Ex-faktor

U jednoj industrijskoj oblasti poput eksplozivne (Ex) atmosfere, rizici su sveprisutni, a radnici često rade u teškim uslovima, na poslovima vezanim za naftu, gas i rudarstvo. Pored rafinerija nafte, bušotina i postrojenja za preradu, gasovoda i distributivnih centara, ili podzemnih rudnika uglja, Ex-oblasti postoje i u velikom broju drugih industrijskih sektora, i to:

- u postrojenjima za hemijsku preradu;
- u štamparskoj, papirnoj i tekstilnoj industriji;
- u bolničkim operacionim salama;
- na benzinskim pumpama;
- prilikom dopunjavanja goriva u avionima i u hangarima;

- u industriji površinskih premaza;
- u postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda;
- u rukovanju i skladištenju žitarica;
- u oblastima vezanim za preradu drveta;
- u rafinerijama šećera;
- u preradi hrane;
- prilikom brušenja metalnih površina, posebno aluminijumske prašine i čestica.

Prevencija rizika

Ujedinjene nacije su, preko UNECE-a, odobrile upotrebu IECEx-a, IEC-ovog sistema za sertifikaciju standarda koji se odnose na opremu koja se upotrebljava u eksplozivnim atmosferama, kao međunarodnog sistema sertifikacije za ocjenjivanje usaglašenosti u Ex-oblastima, kako bi se pomoglo u prevenciji rizika.

UNECE-ova Radna grupa za regulatornu saradnju i politike standardizacije (*Working Party on Regulatory Cooperation and Standardization Policies – WP.6*) blisko je sarađivala s IEC-om i IECEx-om na razvoju zakonodavnog modela u sektoru opreme koja se koristi u eksplozivnim atmosferama. WP.6 je ovaj model usvojio u novembru 2010. godine.

On omogućava adekvatno ublažavanje rizika, bez stvaranja prevelikih troškova ili birokratije kod poslovanja. Svaka država članica koja nema regulatorni okvir u sektoru eksplozivne opreme može da koristi ovaj model kao nacrt zakonodavstva. Ako države već imaju takav okvir, onda mogu da razmotre postepeno približavanje ovom međunarodnom modelu. Kada se model usvoji kao nacionalno zakonodavstvo, sektor će funkcionisati pod jedinstvenim zajedničkim regulatornim okvirom u svim zemljama učesnicama.

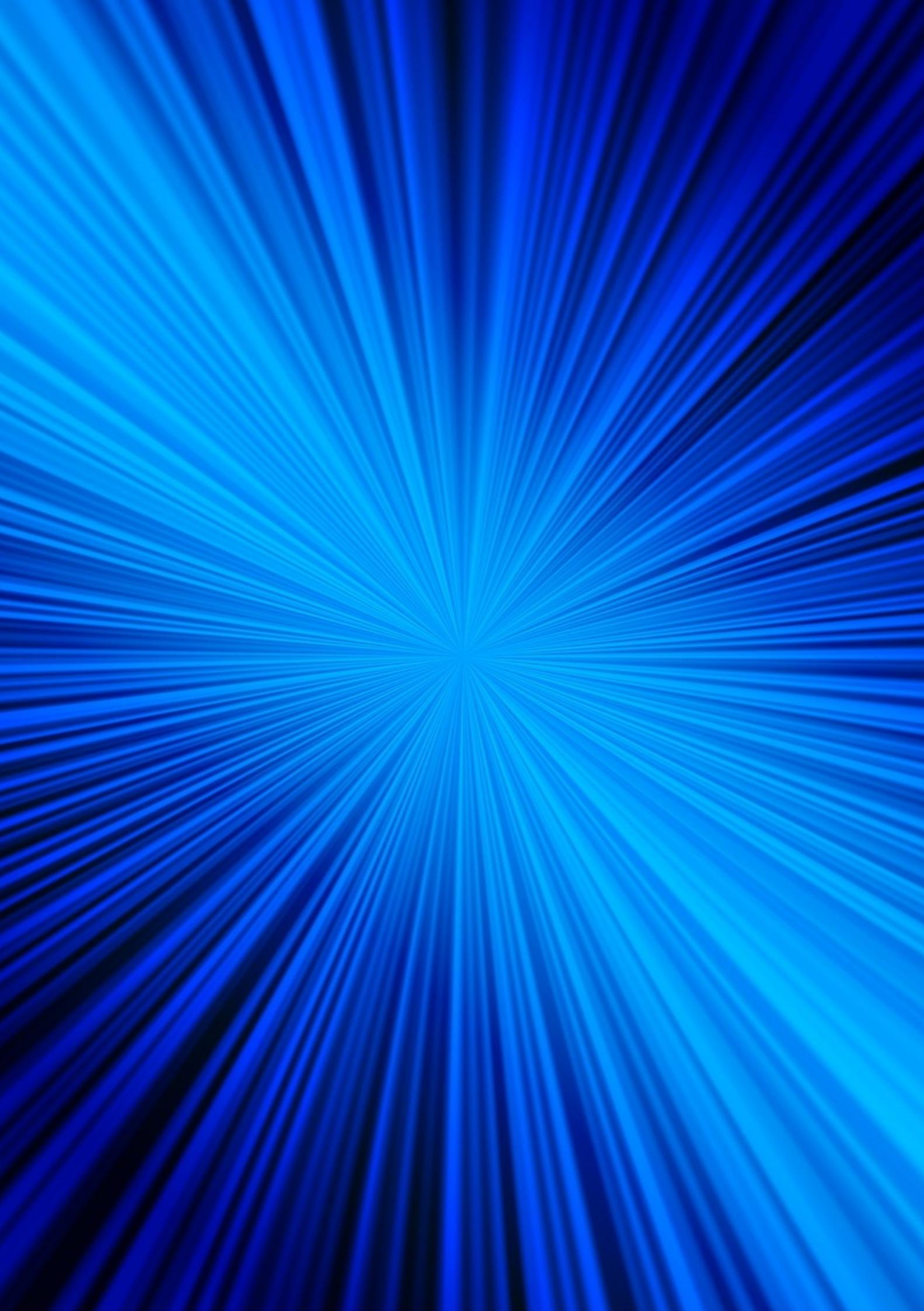
IECEx pomaže da se omogući najviši nivo bezbjednosti

UNECE je u izgradnji svog modela iskoristio iskustvo IECEx-a. Od 1996. IECEx je jedini istinski međunarodni sistem za ocjenjivanje usaglašenosti koji omogućava ispitivanje i sertifikaciju svih stavki koje se odnose na Ex-opremu – električnu i neelektričnu – kao i instalaciju, održavanje i popravku opreme i sistema.

Kompetentnost osoblja je od ključnog značaja za Ex-industriju

Pored sertifikacije električne i neelektrične opreme, IECEx nudi šemu sertifikacije stručnosti osoblja (*Certificate Of Personnel Competence – CoPC*) koja potvrđuje vještine i stručnost onih koji rade u Ex-oblastima, tako da svi oni koji rade na nekoj Ex-lokaciji imaju koristi od najvišeg nivoa bezbjednosti. CoPC pruža kompanijama koje rade u Ex-oblasti nezavisne dokaze da osoba posjeduje neophodnu kompetenciju i sposobnost (na osnovu kvalifikacija, iskustva i dokazane sposobnosti) da primjenjuje međunarodne Ex-standarde i da radi s opremom ili popravlja opremu koja se nalazi u opasnim oblastima. Ovo može biti posebno važno za konsultante i ugovorno osoblje.

Međunarodni IECEx sertifikat je lični, neprenosiv i važi van državnih granica. Pored samog sertifikata, osoblje koje je odobrio IECEx dobija i identifikacionu karticu s fotografijom, koja pruža trenutni dokaz o sertifikovanosti, a dopunjen je IECEx-ovom šemom sertifikovane opreme kao i šemom sertifikovanih uslužnih objekata.

Tajna uspjeha Ciljeva održivog razvoja

Autor: Clare Naden

Tatiana Valovaya imenovana je za generalnog direktora Kancelarije Ujedinjenih nacija u Ženevi (*United Nations Office at Geneva - UNOG*) prije nešto više od dvije godine. Prva žena na vrhu UNOG-a, Tatiana je veliki zagovornik rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena i na mnogo načina ruši te granice.

Na kraju 76. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u septembru 2021. svi su se složili da imaju iste probleme i da su odlučni u tome da prevaziđu sve veći niz globalnih izazova. Iako se raspravljalo o mnogim tačkama, redovno se postavljao niz veoma konkretnih pitanja, pri čemu se multilateralizam pojavio kao objedinjujuće rješenje za postizanje održivijeg i otpornijeg svijeta.

Zagovornik ovog novog tipa multilateralizma je Tatiana Valovaya, generalni direktor Kancelarije Ujedinjenih nacija u Ženevi (UNOG). Ključni prioritet za šefa UNOG-a biće implementacija Globalne agende UN-a i njenih (SDG-ova). Imali smo zadovoljstvo da razgovaramo s gospodom Valovayom o razvoju, multilateralizmu, svim pitanjima vezanim za rodnu ravnopravnost i još mnogo toga.

ISO

Vi ste prva žena koja je imenovana za generalnog sekretara Kancelarije Ujedinjenih nacija u Ženevi. Na šta ste najviše ponosni u dosadašnjem radu u UN-u?

TATIANA VALOVAYA

Veoma sam ponosna što radim za Ujedinjene nacije. Naša misija je važnija nego ikad jer se nalazimo u globalnoj krizi – ne samo zdravstvenoj, već i ekonomskoj i socijalnoj. Godinu 2020. obilježila je i 75. godišnjica Ujedinjenih nacija. U okviru Inicijative za globalni dijalog UN75, sproveli smo onlajn anketu

među običnim građanima širom svijeta. Rezultati govore sami za sebe: 87% ispitanih želi više multilateralne saradnje kao odgovor na globalnu krizu. Ti ljudi žele globalna rješenja za globalne izazove. Veoma sam ponosna što sam dio sistema koji može da pruži sveobuhvatna rješenja koja su potrebna svijetu.

Kako možemo nastaviti da rušimo barijere s kojima se danas žene suočavaju na radnom mjestu?

Mislim da bi trebalo da olakšamo pristup obrazovanju. Cio život sam radila na poslovima vezanim za međunarodnu ekonomiju na veoma istaknutim pozicijama. Nije bilo lako doći do tih pozicija. U moje vrijeme međunarodni odnosi nisu smatrani odgovarajućom disciplinom za žene, ali sam uspjela da se izborim za svoje mjesto jer sam diplomirala s odličnim uspjehom iz svih predmeta, što mi je omogućilo da upišem Fakultet za međunarodne ekonomske odnose Moskovskog finansijskog instituta. Da nisam, danas ne bih bila tu gdje jesam. Dakle, sve počinje obrazovanjem na najosnovnijem nivou, od škole pa do univerziteta. Nakon toga, žene bi trebalo da imaju jednake mogućnosti u svakoj fazi svoje karijere, ali to počinje obrazovanjem.

Više puta ste se zalagali za multilateralna rješenja u borbi protiv globalnih izazova 21. vijeka. Kako nam ta rješenja mogu pomoći da odgovorimo na najhitnije svjetske probleme?

Globalna pandemija, klimatske promjene, ekonomska i socijalna nejednakost, nejednakost polova... su globalni izazovi za koje apsolutno moramo da pronađemo multilateralna, globalna rješenja. Ali ono što ja posebno zastupam je nova vrsta multilateralizma. Generalni sekretar UN-a je više puta ponovio da nam je potrebno inkluzivno

umrežavanje i integrisana višejezičnost, pošto međunarodno donošenje odluka sada uzima u obzir ne samo glasove država članica koje predstavljaju njihove vlade, već i lokalnih, regionalnih i međunarodnih organizacija (kao što je ISO), nevladinih tijela, privatnog sektora i drugih često zanemarenih aktera, poput mladih i žena. Moramo svima da ponudimo uravnotežene odluke i moramo u potpunosti da razumijemo posljedice takvih odluka.

Ovaj multilateralni pristup je takođe važan kada se razgovara o bilo kom od globalnih rješenja potrebnih za sprovođenje naše mape puta. Kao što smo ranije rekli, samo pomoću standarda se može boriti protiv klimatskih promjena jer je čitav niz standarda osmišljen da pomogne određenim industrijama da smanje svoj uticaj na klimu. Oni će pružiti dobre alate koje države članice mogu da koriste u svojim zemljama kako bi zajedničkim snagama pomogle u smanjenju našeg uticaja na životnu sredinu. Stoga je, naravno, jasno da standardi treba da budu dio svih multilateralnih prijedloga.

Ovaj „novi multilateralizam” vidite kao drugačiji oblik saradnje. Šta mislite kako će standardi podržati globalnu ekonomiju u budućnosti?

Danas živimo u svijetu velikih podjela, sopstvenih interesa i unilateralizma. Sve zemlje se suočavaju s – rijetko tako hitnom – potrebom da djeluju kolektivno. Potrebno nam je više nacija i više lidera da bismo podržali princip multilateralizma – odnosno saradnje, izgradnje konsenzusa, zajedničkog djelovanja u međunarodnim odnosima i poslovima. Uzmimo, na primjer, proces pristupanja Rusije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, u koju sam tada bila uključena. Ta inicijativa je za nas bila veoma važna na mnogo načina, jer se smatralo da su standardi od suštinskog značaja za efikasniju ekonomiju.

Kasnije, tokom svog mandata u Evroazijskoj ekonomskoj uniji (EAEU), bila sam zadužena za integraciju i makroekonomska pitanja. Često su se vodile rasprave između pet država članica o tome koji nacionalni standard treba usvojiti. Ubrzo je postalo očigledno da se propisi EAEU ne odnose samo na korišćenje nacionalnog standarda neke

zemlje jer je to najveća zemlja ili zemlja s najdužim iskustvom u toj oblasti. Umjesto toga, oni bi trebalo da čine novu pravnu normu zasnovanu na najsavremenijem nacionalnom standardu, koji takođe uzima u obzir najbolju međunarodnu praksu s naučne tačke gledišta.

Ohrabruje to što države članice ne govore samo da „žele da zadrže svoj nacionalni standard jer je tako pogodnije”. Umjesto toga, važno je da shvate da „ako zadrže svoj nacionalni standard, neće razvijati svoju industriju, ali ako uvedu sveobuhvatne standarde koji podstiču njihovu ekonomiju, onda će biti konkurentnije na međunarodnoj sceni”. Za mene je važno da razumijem da standardi mogu biti nešto što pokreće nacionalne ekonomije i na taj način ih učini konkurentnijima.

Standarde ne treba doživljavati kao opterećenje, već kao podsticaj. Na primjer, kada sam radila u Evroazijskom ekonomskom savezu (*Eurasian Economic Union – EAEU*), uveli smo niz standarda za emisiju izduvnih gasova za automobile širom EU – koji odgovaraju različitim fazama regulacije emisija koje se obično nazivaju Euro 3, Euro 4, Euro 5, i tako dalje, za laka vozila. Uprkos visokim troškovima primjene tih standarda za proizvođače, išli smo naprijed jer smo osjećali da zaista radimo nešto dobro u borbi protiv klimatskih promjena. Ako znate šta radite i zašto to radite, to vam može dati konkurenčku prednost i pomoći da budete bolje opremljeni za takmičenje na globalnoj sceni.

Danas je COVID-19 zajednički neprijatelj svih zemalja širom svijeta. Kako hitan globalni problem poput ovog može ubrzati donošenje odluka i izgradnju konsenzusa u savremenim društvima?

Pandemija nam je na veoma konkretn način pokazala koliko smo međusobno zavisni. Izolacija nije rješenje. Zemlje koje su preduzele mjere da se izoluju samo su olakšale širenje virusa po svijetu, tako da smo sada svi u istoj situaciji. Imperativ je da pronađemo globalna rješenja jer iako nacionalna rješenja mogu da funkcionišu neko vrijeme, dugoročno ne mogu. Ono što nam pandemija zapravo otkriva jeste da nam je potrebna zajednička strategija za odlučivanje o odgovarajućim mjerama i

kako da ih koordiniramo da bi bile efikasnije. I, naravno, potrebna nam je i globalna strategija kako bismo mogli da obezbijedimo vakcinu svima u svijetu.

Digitalna rješenja su nam omogućila da prebrodim ove poteškoće posljednjih mjeseci. Kako možemo u potpunosti da iskoristimo prednosti savremenih tehnologija za dobrobit društva?

Govorilo se o tome da svijet ulazi u digitalnu eru i mnogo prije pandemije. Radna snaga je jednostavno morala da se suoči s tim nešto ranije nego što se očekivalo. Zaista mislim da nam ovaj digitalni svijet daje priliku da saslušamo svačije mišljenje. Već sam pomenula Globalnu onlajn anketu UN-a koja pruža uvid u različita stajališta širom svijeta. Uvjerena sam da će u budućnosti ova vrsta direktnе demokratije sve više postati norma naše medicinske politike. To će nam pomoći da dosegnemo šиру publiku i uzmemо u obzir različite tačke gledišta prilikom donošenja važnih odluka.

Istovremeno, moramo se suočiti s digitalnom podjelom. Dok većina čovječanstva već živi u ovom digitalnom svijetu, oko 46% ljudi nije povezano na internet. Na primjer, ako je budućnost obrazovanja digitalna, a mnogi mladi ljudi, dječaci i djevojčice nemaju pristup internetu, kakvo će obrazovanje steći? Dakle, iako mi se čini da ima puno mogućnosti, ima i mnogo problema koje treba riješiti.

Svijet je posvećen „Deceniji akcije” za postizanje Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija. Kakvu ulogu imaju standardi u podršci Mapi puta UN-a za bolji svijet?

Prvo, dozvolite mi da kažem da je pandemija učinila Globalnu agendu 2030 relevantnijom nego ikada i da moramo učiniti sve što je u našoj moći da bismo postigli svoje ciljeve. Ljudi često misle da se ISO standardi bave isključivo tehničkim temama, kao što su električna energija i slično, ali oni imaju mnogo širi opseg. U stvari, postoje međunarodni standardi za svaki SDG. Dakle, u tom pogledu standardi mogu

igrati veoma suštinsku ulogu. Stoga je važno da ih implementiramo jer po mom mišljenju oni nameću minimalne zahtjeve za mnoštvo stvari, kao što je omogućavanje svima da imaju pristup svježoj, čistoj vodi.

Da biste to ostvarili, mora postojati standard o tome šta se može smatrati „slatkom, čistom vodom”. Zatim, kada imate takav standard, zaista možete početi da radite na ispunjavanju tog mjerila. Dakle, bez obzira na to šta su ciljevi, postoje standardi od najveće važnosti koji će vam pomoći da te ciljeve postignete. Uzmimo još jedan primjer, recimo klimatsku krizu. Postoje standardi koji se mogu koristiti u ublažavanju emisija gasova staklene baštе i prilagođavanju klimatskim promjenama. Dakle, iako imamo adekvatnu mapu puta, ISO standardi daju indikatore koje moramo uzeti u obzir da bismo ostvarili svoje ciljeve.

Za svaki SDG postoje međunarodni standardi.

ISO i UN sarađuju od osnivanja ISO-a 1947. godine. Šta se još može učiniti da se ojača ta saradnja i time doprinese prosperitetnijem i održivijem svijetu?

Ujedinjene nacije ne mogu jednostavno da nastave da se „ponašaju kao da se ništa nije dogodilo” da bi riješile probleme koji će se pojavljivati u budućnosti. Smatram da je potrebno da se favorizuje inkluzivniji multilateralizam, koji podrazumijeva i dijalog s međunarodnim organizacijama, jer sam uvjerena da svi težimo zajedničkom cilju. Ciljevi održivog razvoja su posebno fokusirani na rodni paritet i klimatsku krizu, između mnogih drugih stvari. Iako UN i ISO imaju različite instrumente za rješavanje ovih izazova, oni mogu biti veoma komplementarni jer se često ta pitanja mogu riješiti samo uz podršku međunarodnih standarda. Neuspjeh u korišćenju tih standarda na međunarodnom nivou može da stvori tehničke barijere koje ometaju slobodnu i fer trgovinu. Zato vjerujem da možemo – i moramo – da pojačamo našu saradnju. Na kraju krajeva, svi imamo iste interes.

Zajednički jezik za digitalne valute

Autor: Clare Naden

S porastom popularnosti decentralizovanih kriptovaluta poput bitkoina raste i potreba da pronađemo zajednički jezik kako bismo olakšali njihovu bezbjednu upotrebu. Sve dok su isti za sve, identifikatori digitalnih tokena savršeno ispunjavaju svoju ulogu. U tu svrhu je razvijen novi međunarodni standard.

Standard ISO 24165-1¹, *Digitalni token – Registracija, dodjela i struktura – Dio 1: Metoda za registraciju i dodjelu (Digital token identifier (DTI) – Registration, assignment and structure – Part 1: Method for registration and assignment)*, definiše dodjelu i generisanje slučajnog, jedinstvenog identifikatora fiksne dužine za digitalne tokene kao odgovor na zahtjev za registraciju koji je u skladu s navedenim smjernicama za primjenu.

Ovaj standard je dopunjeno standardom ISO 24165-2, *Digitalni token – Registracija, dodjela i struktura – Dio 2: Elementi podataka za registraciju (Digital token identifier (DTI) – Registration, assignment and structure – Part 2: Data elements for registration)*, koji definiše elemente podataka sadržane u evidenciji registra koji se koriste za uspostavljanje odnosa 1:1 između digitalnog tokena i identifikatora koji mu je dodijeljen na osnovu metode opisane u standardu ISO 24165-1.

Dominique Tanner, predsjedavajući ekspertske grupe koja je izradila standard ISO 24165, objašnjava da je bez standarda za jedinstvenu identifikaciju tokena i bez upravljačkog tijela industrija završila s mnogo duplikata.

„Bitcoin se, na primjer, tradicionalno poistovjećuje sa BTC-om, ali je i XBT ušao u upotrebu”, primjećuje on.

„Korisnicima i ozbiljnim igračima podjednako je potreban nasumičan, jedinstven, nedvosmislen javno dostupan identifikator fiksne dužine za zamjenljive digitalne tokene. Standard ISO 24165 je odgovor na tu potrebu.”

Standard će implementirati *Etrading Software*, tijelo za registraciju ovog standarda, koje će izdavati identifikatore digitalnih tokena i čuvati ih u javno dostupnom centralnom registru na svojoj veb-stranici.

Dijelove 1 i 2 standarda ISO 24165 pripremio je Potkomitet SC 8, *Referentni podaci za finansijske usluge, Tehničkog komiteta ISO/TC 68, Finansijske usluge*. Sekretarijat Tehničkog komiteta ISO/TC 68/SC 8 vodi Asocijacija za standardizaciju Švajcarske (Swiss Association for Standardization – SNV), članica ISO-a.

Standard možete nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹ Prevod standarda ISO 24165-1 je neslužben prevod. Standard ISO 24165-1 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Ekonomija dijeljenja stvara održiviji svijet

Autor: Clare Naden

Danas se ljudi sve više okreću jedni drugima pri nabavci dobara i usluga jer ovaj model omogućava svima da bolje iskoriste svoje vještine i resurse. Jedna od najdinamičnijih industrija u svijetu, ekonomija dijeljenja ima potencijal da značajno doprinese globalnom ekonomskom rastu. Objavljen je novi standard koji će nam u tome pomoći.

Standard ISO 42500¹, *Ekonomija dijeljenja – Opšti principi (Sharing economy – General principles)*, daje preporuke namijenjene obezbjeđivanju sigurnosti i pouzdanosti transakcija promovisanjem optimalnog korišćenja resursa. Sprovedena u skladu sa zakonom i u skladu s principima koji su navedeni u standardima, ova optimizacija takođe može pomoći u podršci ostvarivanju ekoloških ciljeva.

Prema riječima g. Kernaghan Webba, vođe ekspertske grupe odgovorne za razvoj ovog standarda, problemi zbog proizvoda ili usluga koji ne ispunjavaju ekološka, društvena ili druga očekivanja predstavljaju prepreke za razvoj ekonomije dijeljenja. Ostale prepreke uključuju nedostatak

garancija u vezi s poštovanjem privatnosti korisnika, kršenje zaštite podataka i nepostojanje jasnih procedura za podnošenje žalbi.

„Ekonomija dijeljenja ima potencijal da istinski transformiše naš svijet, smanjujući prekomjernu potrošnju i čak omogućavajući stvaranje zajednica. Razvoj ovog sektora zavisi od postojanja čvrste osnove povjerenja zasnovanog na transparentnosti i odgovornosti. Standard ISO 42500 je razvijan s tim na umu”, kaže on.

Ovaj prvi standard predstavlja čvrstu osnovu na kojoj će se zasnivati drugi, detaljniji standardi. Zajedno će predstavljati skup standarda koji daju operativne preporuke za bezbjednost i pouzdanost ekonomije dijeljenja.

Standard ISO 42500 pripremio je Tehnički komitet ISO/TC 324, *Ekonomija dijeljenja*, čiji sekretarijat vodi Japanski komitet za industrijske standarde (*The Japanese Industrial Standards Committee – JISC*), član ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹ Prevod naziva standard ISO 42500 je neslužben prevod. Standard ISO 42500 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Poboljšanje poslovnih odnosa s malim preduzećima

Autor: Clare Naden

Velike organizacije mogu da izvuku višestruke koristi od rada s manjim kompanijama, pod uslovom da politike i procesi ne utiču na njihov odnos. Objavljen je novi međunarodni standard kako bi se omogućilo svim uključenim akterima da izvuku maksimum iz ovog aranžmana.

Standard ISO 44004¹, *Upravljanje zajedničkim poslovnim odnosima – Smjernice za organizacije koje žele da sarađuju s mikro, malim i srednjim preduzećima (MMSP-ovima)* (*Collaborative business relationship management – Guidelines for large organizations seeking collaboration with micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs)*), pruža preporuke za velike organizacije koje žele da zauzmu agilan i uravnotežen pristup u svom poslovanju s MMSP-om.

Adrian Miller, vođa projekta grupe eksperata koja je bila zadužena za izradu ovih smjernica, objašnjava da MMSP-ovi imaju tendenciju da unesu više fleksibilnosti i agilnosti u poslovni odnos, što ih čini

posebno privlačnim. Međutim, često je slučaj da oni imaju i manje resursa na raspolaganju.

„Velike organizacije obično imaju mnogo poslovnih procesa, koji mogu postati preopterećujući kada se nametnu MMSP-ovi, jer povezani način rada postaje previše težak i suviše restriktivan”, primjećuje on.

„Standard ISO 44004 pokazuje ovim organizacijama kako da podeše svoj pristup kada rade s manjim kompanijama, što omogućava objema stranama da u potpunosti iskoriste prednosti tog odnosa i postignu pozitivne rezultate.”

Standard ISO 44004 razvio je ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 286, *Upravljanje zajedničkim poslovnim odnosima*, čiji sekretarijat vodi Institut za standarde Velike Britanije (*The British Standards Institution – BSI*), član ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹Prevod naziva standarda ISO 44004 je neslužben prevod. Standard ISO 44004 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

ANEC webinar o održivim finansijama

ANEC je 15. oktobra 2021. godine bio domaćin vebinara širokog raspona o održivim finansijama i standardizaciji.

U prvom dijelu vebinara ANEC (Evropski glas potrošača u standardizaciji – *The European consumer voice in standardization*) je predstavio kratak modul „Za početnike: brzi kurs o održivim finansijama“ i dao pregled relevantnog rada na standardizaciji, posebno aktivnosti Tehničkog komiteta ISO/TC 322, *Održive finansije*.

BEUC – glavna evropska potrošačka organizacija (*The European Consumer Organisation*) je potom predstavila taksonomiju EU za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama, kao i rezultate ažuriranja rada na društvenoj taksonomiji. Prezentacija je takođe obuhvatila uticaj Direktive o obnovljivoj energiji na taksonomiju i Uredbu o objavama povezanim s održivosti u sektoru finansijskih usluga (*Sustainable Finance Disclosure Regulation - SFDR*).

Na kraju, ali ne i najmanje važno, BEUC je takođe pregledao eko-oznaku EU za maloprodajne finansijske proizvode, fokusirajući se na vezu između ekološke oznake EU i taksonomije.

Nakon prezentacija uslijedila su pitanja i odgovori, koja su se pretvorila u živu diskusiju, nakon čega su uslijedile završne riječi ANEC-a.

Borba protiv korupcije uz pomoć ISO standarda

Autor: Elizabeth Gasiorowski-Denis

Međunarodni dan borbe protiv korupcije, 9. decembar, prilika je da se podigne svijest o ISO standardima koji pomažu u oblikovanju pravičnijeg i poštenijeg svijeta.

Ugrađena u sistem, korupcija, između ostalog, usporava ekonomski razvoj i obeshrabruje investicije, što dovodi do siromaštva i društvenih nejednakosti. Ali iznad svega, da bi Agenda Ujedinjenih nacija za globalno djelovanje 2030. bila uspješna, mora se ponovo posvetiti pažnja i probuditi interesovanje za borbu protiv svih oblika i manifestacija korupcije u svijetu.

Godina 2021. je prekretnica za globalnu akciju protiv korupcije, uz napore da se intenziviraju antikorupcijske inicijative i ubrza implementacija Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije – jedinog pravno

obavezujućeg i zaista sveobuhvatnog globalnog instrumenta protiv ove vrste kriminala.

Na Međunarodni dan borbe protiv korupcije obratili smo se Kevinu Brearu, bivšem londonskom policajcu koji sada radi u privatnom sektoru, a koji više od 35 godina prati aktivnu i pasivnu korupciju. Predanost svom životnom pozivu dokazuje tako što posvećuje sate i sate pomaganju preduzećima i organizacijama da izbjegnu ulazak u posao s neugodnim ljudima i preduzećima. Pošto je nedavno izabran za predsjedavajućeg ISO-ovog tehničkog komiteta ISO/TC 309, *Upravljanje organizacijama*, gospodin Brear, koji preuzima dužnost 1. januara 2022. godine, kao svoju misiju naveo je zadatak da u fokus borbe protiv korupcije stavi ISO standarde.

Sastali smo se s gospodinom Brearom kako bismo saznali njegovo stanovište o najhitnjim izazovima u borbi protiv korupcije, uticaju korupcije na društveni i ekonomski razvoj i kako ISO standardi mogu da doprinesu svijetu bez korupcije.

Koja su najhitnija i najteža antikorupcijska pitanja danas?

KEVIN BREAR

Globalna ekonomска cijena korupcije je jednostavno zapanjujuća i podriva napore svih zemalja da poboljšaju živote svojih građana. Prema Svjetskom ekonomskom forumu, korupcija u 2018. godini iznosila je najmanje 2,6 milijardi dolara ili 5% svjetskog bruto domaćeg proizvoda. I pored svih napora brojnih zemalja, situacija se u svijetu jedva malo popravila, a od korupcije najviše pate najsiročajniji i najugroženiji. Vlade na globalnom nivou troše 7500 milijardi dolara godišnje na zdravstvo, ali 500 milijardi dolara, ili 7% tog iznosa, izvlači se korupcijom.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije, pružanje besplatne primarne zdravstvene zaštite svakom građaninu svijeta koštalo bi 370 milijardi dolara. Takođe se navodi da korupcija indirektno povećava troškove života i može na kraju dovesti do viših troškova proizvodnje i smanjenja profitabilnosti investicija. Opet, svi ti efekti se najakutnije osjećaju u ekonomijama u razvoju.

Postoji mnogo antikorupcijskih standarda i smjernica. Koja je dodatna vrijednost ISO standarda (u poređenju s drugim standardima)?

ISO standardi su razvijeni korišćenjem pristupa zasnovanog na konsenzusu, izgrađenog na dokazanim dobrim praksama. Sami kreatori standarda dolaze iz redova najboljih svjetskih stručnjaka u svojim oblastima. Shodno tome, objavljeni standardi su dizajnirani da budu primjenljivi na sve organizacije, bez obzira na veličinu, industrijski sektor, lokaciju ili političku

orientaciju. To znači da ISO standardi mogu da obezbijede konzistentna mjerila, najbolje prakse i zajedničke metodologije koje sve organizacije mogu da usvoje i nadograde.

Stručnjaci iz ISO-ovih tehničkih komiteta (TC-ova) takođe mogu da zauzmu strateški pristup kako bi u potpunosti razumjeli koji dokumenti su potrebni industriji. Tako su, na primjer, stručnjaci u TC 309 prvo izradili standard ISO 37000, koji pruža smjernice o upravljanju organizacijama. Članovi TC-a su se oslanjali na tu čvrstu osnovu kada su objavili standarde ISO 37001 (sistemi upravljanja antikorupcijom), ISO 37002 (sistemi upravljanja uzbunjivačima) i ISO 37301 (sistemi upravljanja usaglašenošću). Stručnjaci iz TC 309 trenutno rade na standardu za interne istrage, a novi prijedlog za pripremu standarda o mjerama protiv prevara je uveliko u toku. Svi ti standardi mogu se koristiti na globalnom nivou za obezbjeđivanje integriranijeg pristupa borbi protiv korupcije.

Kako ISO standardi, a posebno standard ISO 37001, konkretno doprinose borbi protiv korupcije?

Standard ISO 37001, *Sistemi upravljanja za suzbijanje podmićivanja – Zahtjevi i preporuke za upotrebu* (*Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use*), dobro je prihvacen širom svijeta zbog svog doprinosa borbi protiv podmićivanja i korupcije. Zaista, već su ga usvojile brojne svjetske poznate organizacije, kao što su Microsoft (Sjedinjene Američke Države), Alstom (Francuska), Eni (Italija) i SKK Migas (Indonezija).

Vrijednost standarda ISO 37001 prepoznaće su i vlade i administracije širom svijeta, a Peru i Singapur su ga ubrzo i usvojili. Vrijedi napomenuti da su ovaj standard takođe navela brojna međunarodna sportska tijela kao preporučenu dobru praksu i biće veoma zanimljivo vidjeti kako će biti usvojen i iskorišten u narednim mjesecima i godinama.

Progresivna ušteda energije

Autor: Clare Naden

Implementacija sistema za upravljanje energijom (*Energy management system – EnMs*) kao što je ISO 50001 je odličan način za organizaciju da kontinuirano poboljšava svoju energetsku efikasnost i postigne značajne uštede u troškovima uz smanjenje emisija gasova s efektom staklene bašte. Ipak, ne mora se sve uraditi odjednom, znajući da svaki preduzeti korak može da donese pozitivne promjene. Objavljen je novi standard koji će pomoći organizacijama, a posebno malim preduzećima, da maksimiziraju svoj profit na svakom koraku.

Standard ISO 50005¹, *Sistemi upravljanja energijom – Smjernice za faznu implementaciju (Energy management systems – Guidelines for a phased implementation)*, daje preporuke za fazni napredak u procesu implementacije sistema upravljanja energijom. Posebno je koristan za mala i srednja preduzeća (MSP-ove) koja možda nemaju resurse da uspostave sistem upravljanja energijom odjednom. S faznim pristupom, organizacijama je lakše da alociraju neophodne resurse i odrede prioritete u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, što im omogućava da iskoriste standard od rane faze.

Nathanael Harfst, jedan od vođa ekspertske grupe odgovorne za razvoj ovog standarda, objašnjava da korišćenje takve vrste pristupa nudi mnoge prednosti, odnosno pristup korak po korak prilikom uspostavljanja nečega tako ogromnog kao što je sistem upravljanja energijom, što pruža brže rezultate koji motivišu osoblje i osposobljava ih da

daju prioritet aktivnostima kako bi se nadopunjavalii na najbolji mogući način.

„Sistem upravljanja energijom ima za cilj da uspostavi sisteme i procese za poboljšanje energetskih performansi. Međutim, s obzirom na to da je to ogroman posao, on može izgledati zastrašujuće i često neizvodljiv, posebno za mala preduzeća”, kaže on.

„Korišćenje faznog pristupa omogućava organizacijama da počnu s malim i da grade u fazama, na osnovu svojih potreba i resursa, što će im omogućiti da ubiru prednosti od samog početka.”

Standard ISO 50005 definiše implementaciju faznog pristupa zasnovanu na 12 osnovnih elemenata standarda ISO 50001, *Sistemi upravljanja energijom – Zahtjevi i preporuke za upotrebu (Energy management systems – Requirements with guidance for use)*. Zasnovan je na modelu zrelosti koji se sastoji od četiri nivoa, s tim da nivo 1 nudi osnove upravljanja energijom za one manje iskusne i progresivno se razvija do usaglašenosti sa standardom ISO 50001.

Standard ISO 50005 razvio je ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 301, *Upravljanje i ušteda energije*, čiji sekretarijat vodi Američki nacionalni institut za standarde (*American National Standards Institute – ANSI*), član ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹Prevod naziva standarda ISO 50005 je neslužben prevod. Standard ISO 50005 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Korišćenje tehnika na daljinu uz pomoć ankete

Autor: Barnaby Lewis

Zajednička anketa više od 4000 učesnika koju su sproveli Međunarodni forum za akreditaciju (*International Accreditation Forum – IAF*), Međunarodna organizacija za akreditovanje laboratorijskih usluga (*International Laboratory Accreditation Cooperation – ILAC*) i Međunarodna organizacija za standardizaciju (*International Organization for Standardization - ISO*) pokazuje da su mnogi spremni da prihvate nove metode i procedure u auditima, procjenama i evaluacijama na daljinu.

Pandemija COVID-19 izazvala je značajnu promjenu u načinu na koji radimo. Za mnoge je rad na daljinu postao dio svakodnevnog života. Organizacije kao što su tijela za sertifikaciju i akreditaciju reagovale su na genijalan način kako bi obezbijedile prijeko potrebne usluge usaglašenosti, kao što su sertifikacija i akreditacija, u dramatičnom prelasku od tehnika na licu mjesta ka tehnikama s udaljenosti.

Iako smo još daleko od toga da utvrdimo kako će izgledati takozvana „nova normalnost”, izgleda da će određeni stepen rada na daljinu ostati na snazi u mnogim industrijskim sektorima. Dakle, kako će to izgledati za one koji rade na ocjenjivanju usaglašenosti? Tačnije, koji stepen entuzijazma i pripremljenosti postoji u vezi s tim novim načinom rada?

U avgustu 2021. godine ISO i globalne organizacije za akreditaciju IAF i ILAC završili su sprovođenje

zajedničke ankete koja je nastojala da odgovori na ta pitanja. Anketa je imala za cilj da objelodani stavove o tehnikama na daljinu kod različitog profila ljudi.

Ukupno je zaprimljeno 4320 potpunih odgovora od onih koji su bili podvrgnuti auditima, procjenama i evaluacijama na daljinu. Osim što je pružila uvid u stavove vezane za tehnike na daljinu, u anketi je dobijeno i stotine sugestija, ideja i prijedloga od korisnika, auditora, procjenjivača i drugih koji su bili predmet audita ili im je sproveden audit, procjena i evaluacija na daljinu.

Pod pretpostavkom da neće biti daljih ograničenja u vezi s pandemijom, 60% anketiranih kaže da bi više voljeli kombinovani audit, procjenu ili evaluaciju, tačnije one procese koji kombinuju tehnike na daljinu i tehnike na licu mjesta. Istovremeno, 19% anketiranih preferira tehniku „u potpunosti na daljinu”, a 21% „na licu mjesta”.

U kompletном izvještaju dat je širok spektar perspektiva predstavnika socijalnih partnera o trenutnom stanju rada na daljinu i njegovih mogućnosti u budućnosti. ILAC je takođe objavio detaljniji članak o zajedničkoj anketi, koji je takođe predstavljen u vijestima na sajtu IAF-a.

Članovi ISO-a mogu pristupiti potpunim podacima ankete za dalju analizu.

Moć znanja

Autor: Clare Naden

Sve više živimo u ekonomiji zasnovanoj na znanju u kojoj su informacije te koje pokreću donošenje operativnih odluka. Organizacije moraju uzeti u obzir određene faktore, kao što su okruženja, tehnologije i zakoni, ali nije lako prikupiti i analizirati podatke jer se oni stalno mijenjaju. Novooobjavljeni standard će biti od velike pomoći u tom pogledu.

Standard ISO 56006¹, *Upravljanje inovacijama – Alati i metode upravljanja strateškim obavještajnim podacima – Preporuke (Innovation management – Tools and methods for strategic intelligence management – Guidance)*, pomaže organizacijama da uspostave efikasne procese kako bi na najbolji način iskoristile informacije. Standard takođe može biti koristan u utvrđivanju specifikacija kupovine kada se angažuju strateške obavještajne službe.

Po mišljenju Pierre Deplanche, vođe projekta grupe stručnjaka odgovorne za razvoj ovog standarda, u našem dinamičnom i neizvjesnom svijetu potrebni su nam lideri koji strateški razmišljaju, a koji se oslanjaju na znanje kako bi definisali svoju organizacionu i inovacijsku strategiju.

„Organizacije moraju efikasno prikupljati, analizirati i koristiti informacije kako bi na najbolji mogući način mogle da odgovore na promjene u svom okruženju te kako bi imale konkurenčku prednost”, rekao je on.

„Na taj način organizacije mogu da iskoriste strateške obavještajne podatke i da ih upotrijebe za

postizanje svojih poslovnih ciljeva i sprovođenje inovativnih inicijativa.”

Standard će biti koristan preduzećima na više nivoa, tačnije, omogućiće da se predvide rizici i neizvjesnosti, identifikuju društvena, politička, tehnološka i komercijalna pitanja i usvoji strukturisani pristup u rješavanju problema.

Standard ISO 56006 razvio je Tehnički komitet ISO/TC 279, *Upravljanje inovacijama*, čiji sekretarijat vodi Francuska asocijacija za standar-dizaciju (*French Standardization Association – AFNOR*), članica ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju ili preko ISO prodavnice.

¹Prevod naziva standarda ISO 56006 je neslužben prevod. Standard ISO 56006 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Istraživači traže načine da iskoriste ISO standarde u oblasti zdravlja

Autor: Barnaby Lewis

U ovom članku članovi tima koji su nedavno dobili ISO-ovu stipendiju za istraživanja, govore nam kako će njihov rad bolje pojasniti veze između standarda i poboljšane zdravstvene zaštite za sve.

ISO-ova stipendija za istraživanja je dio stalnih naporu da se uspostavi jasan skup naučnih dokaza o tome kako standardi pomažu da se naš „život učini lakšim, sigurnijim i boljim“. Ova stipendija je prvi put dodijeljena 2021. godine, u okviru CeIC-a (Centra za e-Integrисану njegu – *Centre for eIntegrated Care*) s Univerziteta u Dablinu. Istraživačima dr Matteu Zalliju i dr Subhashisu Dasu postavili smo pet pitanja kako bismo bolje razumjeli njihov rad i šta on predstavlja za standardizere širom svijeta.

Ispitaćete različite načine na koje međunarodni standardi podržavaju Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDG), fokusirajući se na SDG 3 – na koje vrste zdravstvene zaštite ćete fokusirati svoje istraživanje?

Matteo: Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih nacija su osnova za usmjeravanje naših aktivnosti kako bi se obezbijedila bolja budućnost za sve ljudi na planeti Zemlji. Zajedno s ISO-om, odlučili smo da se fokusiramo na zdravstvene probleme, jer oni imaju direktni uticaj na živote milijardi ljudi širom svijeta. Nadovezujući se na već sprovedene studije, nastojaćemo da prikupimo i analiziramo podatke o praksama jednakosti i raznolikosti, inicijativama za izgradnju kapaciteta, pristupima implementaciji i upravljanju te koordinaciji aktivnosti za pružanje zdravstvenih usluga i primjenu digitalnih zdravstvenih tehnologija. Naš cilj je da identifikujemo

obrasce koji će nam predočiti uticaj ISO-ovih tehničkih standarda u postizanju SDG 3.

Kako ćete mjeriti uticaj standarda? Mora da je teško odrediti uticaj nečega što je ugrađeno u proces, a često i „skriveno“ u njemu?

Subhashis: Mjerenje uticaja obično zavisi od konteksta i obično sadrži veliki broj poteškoća. Na osnovu uzorkovanja kvantitativnih i kvalitativnih podataka prikupljenih iz tekstualnog istraživanja uz učešće stručnih zainteresovanih strana, naš pristup, koji kombinuje različite metodologije, ima potencijal da obezbijedi bogat skup podataka fokusiran na korisnike koji će omogućiti da se definiše učinak i utvrdi uticaj određenih tehničkih standarda u kontekstu postizanja SDG 3. Tokom završne faze projekta, specifičan uticaj standarda koji se odnose na zdravstvenu informatiku će biti kvantifikovan udruživanjem percepcije eksperata i zainteresovanih strana i konkretne implikacije koji standardi imaju na evropske i međunarodne istraživačke projekte.

Dakle, Vaš rad će biti podijeljen na dva različita dijela. Prvo ćete analizirati tekst standarda da biste potražili aspekte u vezi s ciljevima SDG 3 – kako ćete to uraditi i šta će vam to pokazati?

Matteo: Prije svega, mi moramo da razumijemo kontekst u kome se tehnički standardi primjenjuju i postaju dostupni javnosti. Zbog toga će prvi dio našeg posla biti da izvršimo tekstualnu analizu koristeći metode kao što su mreže zajedničkog pojavljivanja ključnih riječi da bismo efikasno i jasno

utvrdili koji su to standardi koje treba uključiti u pretragu i identifikovali one koji će najvjerovaljnije pružiti korisne informacije za kvalitativnu fazu projekta.

Na osnovu prethodnog, drugi dio vašeg rada će se ticati ljudskog aspekta. Zajednica ISO standarda će biti direktno uključena. Kakav doprinos se nadate dobiti od njih?

Subhashis: Kao što je gore navedeno, vjerujemo u važnost pristupa usredsređenog na ljude. Neophodno je da se provjeri sa stvarnim ljudima i ISO zajednicom da odabrani tehnički standardi imaju direktni uticaj na postizanje UN SDG 3. U tom cilju, udružićemo se sa stručnjacima ISO-a uključenim u razvoj standarda u oblastima koje se odnose na SDG 3 i razviti metod za prikupljanje povratnih informacija na osnovu rezultata dobijenih u prvoj fazi procesa istraživanja.

Matteo: Ova studija će biti prilika da se uključimo u dijalog s ovom zajednicom tako što ćemo sa stručnjacima koji su izuzetno upoznati s tehničkim standardima i često ih koriste u svom svakodnevnom radu provjeriti relevantnost dosadašnjih rezultata u našem radu.

Da li bi se u budućnosti ovaj pristup mogao prilagoditi drugim oblastima, odnosno da li će on omogućiti proučavanje uticaja međunarodnih standarda na druge SDG-ove?

Subhashis: Radujemo se sprovođenju ove studije i prikupljanju rezultata čiji je krajnji cilj validacija metoda, procesa i rezultata kako bismo ih potom mogli usvojiti za druge standarde i ostale Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija.

Matteo: Pored toga, čvrsto smo uvjereni da ova studija, koja će ISO-u i ekspertskoj zajednici pružiti činjenične podatke, takođe može biti sredstvo za prosvjetljenje naučne i stručne zajednice obezbjeđivanjem parametara za mjerjenje uticaja

međunarodnih standarda na druge SDG-ove. Čast nam je što nas je ISO izabrao iz mnoštva drugih da provedemo ovaj projekat koji će imati ogroman uticaj i pomognemo ISO zajednici da identificuje parametre za razumijevanje uticaja međunarodnih standarda te unapređenje znanja o korelaciji između standarda i Ciljeva održivog razvoja UN-a.

ISO-ova stipendija za istraživanje se dodjeljuje svake godine. Pozivi za dostavljanje prijedloga

projekata za 2022. bili su objavljeni u januaru 2022. godine Istraživanje koje su sprovedli doktori Zallio i Das bi trebalo da bude završeno u oktobru 2022.godine.

Za najnovije informacije o ovom istraživanju i najnovije vijesti iz svijeta standardizacije pretplatite se na ISO bilten ili nas pratite na društvenim mrežama.

Danski institut za standardizaciju opredijeljen za borbu protiv klimatskih promjena

Autor: Barnaby Lewis

Danski institut za standardizaciju (Danish Standards - DS), član ISO-a, jedan je od prvih članova ISO-a koji su podržali Londonsku deklaraciju i posvetili se konkretnim klimatskim akcijama.

Ta deklaracija, objavljena povodom ISO nedjelje 2021., predstavlja istorijsko opredijeljenje ISO-a, njegovih članova i brojnih organizacija, da iskoriste moć međunarodnih standarda u borbi protiv klimatskih promjena.

Londonska deklaracija omogućava različitim akterima da postave zajednički cilj, istovremeno ostavljajući svima priliku da se fokusiraju na za njih najvažnija pitanja. Ta fleksibilnost je neophodna u zemlji poput Danske, gdje je neophodno pažljivo identifikovati koja su to postepena poboljšanja potrebna. Zaista je teže smisliti „brza rješenja“ kada je vaša zemlja već među ekološki najprihvatljivijim državama na svijetu.

Danska je bila pionir u ovoj oblasti, djelimično zahvaljujući visokom nivou angažovanja njenog stanovništva. To je takođe rezultat njene energetske politike i posebno razvijenog sektora za iskorištavanje snage vjetra, koji može da pokrije skoro polovinu njihovih potreba za električnom energijom. Stručnjaci s univerziteta Jejl i Kolumbija nazvali su Dansku „svjetskim liderom u borbi protiv klimatskih promjena“ u izveštaju objavljenom u Indeksu ekološkog učinka za 2020. godinu.

Stoga se možemo zapitati na koju oblast Danski institut za standardizaciju namjerava da se fokusira u kontekstu svoje posvećenosti Londonskoj deklaraciji? U stvari, DS će se u početku fokusirati na gubitak i rasipanje hrane, što je pitanje koje pokriva novi ISO potkomitet, čiji sekretarijat vodi ovo tijelo.

Danski institut za standardizaciju je ponosan što predvodi napore ISO-a da ograniči ogroman uticaj koji otpad od hrane ima na globalnu klimu.

Anne Hasløv, generalni direktor Danskog instituta, pozdravlja ovu inicijativu i naglašava njegovu predanost da doprinese radu ISO-a kako bi se obezbijedilo da publikacije i međunarodni standardi pomognu u ubrzavanju postizanja Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija i Pariškog sporazuma kao i Poziva Ujedinjenih nacija na akciju za adaptaciju i otpornost.

Komentarišući ulogu standarda u podršci ciljevima danske vlade do 2025. godine, gospođa Hasløv je rekla: „Naša nova strategija do 2025. naglašava ambiciju DS-a da doprinese održivosti i bezbjednosti društva i poslovne zajednice kroz skup strateških inicijativa koje su fokusirane na ljude, planetu i prosperitet.“ Te inicijative uključuju standardizaciju cirkularne ekonomije u građevinski sektor, „zelenu“ digitalizaciju kao i održivo, digitalizovano i otporno poslovanje.

Bolja poslovna putovanja

Autor: Clare Naden

Kao i kod svih putovanja, pojava pandemije COVID-19 izazvala je pad broja poslovnih putovanja i dovela do zastoja u transportnom sektoru. Iako ljudi sada ponovo počinju da putuju, dramatični događaji u protekloj godini pokazuju koliko je važno biti spremna za svaku eventualnost. Novi standard organizacijama svih vrsta nudi smjernice o tome kako da upravljaju rizicima povezanim s putovanjima, uključujući i to što mogu da urade u slučaju incidenta.

Standard ISO 31030¹, *Upravljanje rizicima povezanim s putovanjima – Uputstvo za organizacije (Travel risk management – Guidance for organizations)*, daje smjernice za procjenu faktora rizika u vezi s putovanjima i kreiranje planova za njihovo rješavanje i komunikaciju.

Standard se bavi planiranjem unaprijed i procjenom rizika povezanih s destinacijama i turističkim aranžmanima, mjerama predostrožnosti koje treba preduzeti da bi se osigurala bezbjednost putnika i informacija, izazovima vezanim za logistiku putovanja, reagovanjima u vanrednim situacijama itd.

Kevin Myers, vođa grupe stručnjaka koja je razvila standard ISO 31030, rekao je da on ne samo da omogućava organizacijama da na sveobuhvatan način zaštite svoje radnike kada putuju, već i da pokaže da su njihove odluke o riziku zasnovane na čvrstim i pouzdanim informacijama.

„Rizici povezani s putovanjima se veoma razlikuju u zavisnosti od destinacije, političke ili zdravstvene situacije itd., i ne postoji samo jedan skup pravila koji se može primjeniti na sve destinacije ili na sve profile putnika”, rekao je on.

„Standard ISO 31030 je ključno sredstvo koje pomaže organizacijama svih vrsta da imaju realan i sveobuhvatan plan koji će pokriti sve mogućnosti i obezbijediti zaštitu njihovih radnika kada su u pokretu.”

Standard ISO 31030 razvio je ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 262, *Upravljanje rizicima*, čiji sekretarijat vodi Britanski institut za standarde (*The British Standards Institution - BSI*), članica ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹ Prevod naziva standarda ISO 31030 je neslužben prevod. Standard ISO 31030 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Nastavak medicinskog turizma

Autor: Clare Naden

Odlazak u inostranstvo na liječenje postalo je sve češća praksa prije nego što je pandemija COVID-19 prizemljila avione i zatvorila granice, čime su putovanja obustavljena. Danas, kada zemlje ponovo otvaraju svoje granice, sektor medicinskog turizma ponovo počinje da raste. Međutim, svaka medicinska intervencija predstavlja rizik tako da se postavlja pitanje kako možemo biti sigurni u pouzdanost našeg pružaoca usluga prije nego što spakujemo kofere? ISO je objavio standard za zahtjeve usluga kako bi pomogao pacijentima da s povjerenjem izvrše odabir.

Bilo da se radi o zamjeni koljena ili estetskoj hirurgiji, hiljade pacijenata svake godine putuje u inostranstvo na liječenje, doprinoseći tako rastu ovog tržišta koje je već 2019. vrijedilo preko 100 milijardi dolara. Očekuje se da će ova cifra do 2027. godine porasti na preko 270 milijardi dolara s obzirom na to da je pristup bržem i jeftinijem liječenju, reputacija medicinskog osoblja i dostupnost tehnologije i opreme opcija koja je mnogima i dalje izuzetno privlačna.

Prepoznajući dilemu s kojom se mnogi pacijenti suočavaju prilikom izbora pouzdanog pružaoca medicinske usluge, kao i potrebu da se stvori konzistentna ponuda i izgradi povjerenje u ovu industriju, ISO je objavio standard koji definiše primjere najbolje globalne prakse u pogledu zahtjeva za usluge. Standard ISO 22525¹, *Turizam i srodne usluge – Medicinski turizam – Zahtjevi za usluge (Tourism and related services – Medical tourism – Service requirements)*, utvrđuje zahtjeve i

preporuke koje treba da obezbijede različiti akteri i pružaoci zdravstvenih usluga u sektoru medicinskog turizma. Ovaj standard ima za cilj da garantuje kvalitetnu uslugu koja ispunjava očekivanja onih koji odlaze u inostranstvo radi medicinske njegе.

Kako objašnjava Monica Figuerola Martin, vođa grupe eksperata koja je izradila ovaj standard, pandemija COVID-19 dovela je do proširenja lista čekanja za procedure koje nisu hitne kao što je elektivna operacija, što povećava potražnju za medicinskom njegom u inostranstvu sada kada su granice ponovo otvorene.

„Pandemija nije gotova, a neke zemlje još nisu povratile pune zdravstvene kapacitete, što ljudi tjeraju se liječe na drugom mjestu”, rekla je ona.

„Ovaj period je takođe mnogima od nas ukazao na stvarnu važnost zdravlja, što je rezultiralo još većim zahtjevima za bezbjednim i sigurnim standardima. Ovaj standard ima za cilj ne samo da usmjeri korisnike, već i da pomogne pružaocima usluga da pruže najbolje moguće iskustvo i njegu.”

Standard obuhvata cjelokupno iskustvo pacijenata, od procedura koje je potrebno obaviti prije putovanja do povratka kući i praćenja nakon tretmana, uključujući upravljanje faktorima rizika, bezbjednost i sigurnost, informacije i komunikaciju, zahtjeve za kvalifikaciju, itd.

Standard ISO 22525 pripremio je Tehnički komitet ISO/TC 228, *Turizam i srodne usluge*, čiji sekretarijat vodi Asocijacija za standardizaciju Španije (*Spanish Association for Standardization – UNE*), članica ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹ Prevod naziva standarda ISO 22525 je neslužben prevod. Standard ISO 22525 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Probajte lokalne specijalitete

Autor: Clare Naden

Otkrivanje lokalnih kulinarskih specijaliteta često je jedan od vrhunaca naših turističkih izleta, ali je u nekim regionima često teško razlikovati restoran koji nudi autentičnu i tradicionalnu kuhinju od turističke zamke. Novi standard koji je objavljen trebalo bi da riješi ovaj problem.

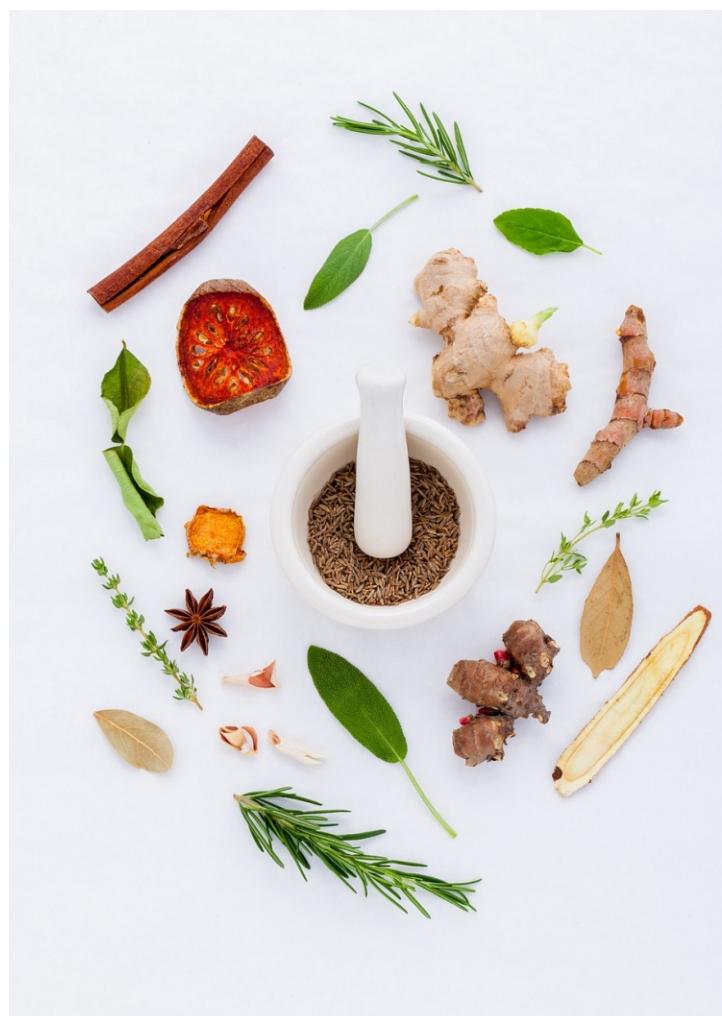
Standard ISO 21621¹, *Turizam i srodne usluge – Tradicionalni restorani – Vizuelni aspekti, dekoracija i usluge (Tourism and related services – Traditional restaurants – Visual aspects, decoration and services)*, postavlja zahteve i preporuke u cilju pružanja kredibilnog kulinarskog iskustva. Ovaj standard pokriva svaki aspekt, od stila restorana do rasporeda stolova, zahtjeva za osoblje i menije, kako bi pokazao da restoran zaista odražava region i kulturu koju tvrdi da predstavlja.

Prema Hensa Ghaderi, vođi projekta ekspertske grupe odgovorne za razvoj ovog standarda, od suštinskog je značaja da turisti mogu da razlikuju istinski tradicionalni restoran od onih koji tvrde da to jesu.

„Do sada nisu postojali međunarodno usaglašeni kriterijumi za definisanje šta je ‚tradicionalno‘ i kupci su se potencijalno mogli osjećati prevarenim”, objašnjava ona.

„Zahvaljujući ovom novom standardu, turisti će moći da donose informisanije odluke, a ovaj sektor će moći da unaprijedi svoju ponudu.”

Standard ISO 21621 izradio je Tehnički komitet ISO/TC 228, *Turizam i srodne usluge*, čiji sekretarijat vodi Asocijacija za standardizaciju Španije (*Spanish Association for Standardization – UNE*), članica ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹Prevod naziva standarda ISO 21621 je neslužben prevod. Standard ISO 21621 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Hrana za budućnost

Autor: Clare Naden

Previše ljudi u svijetu gladuje. Ipak, da imamo istinski održiv poljoprivredno-prehrambeni sistem, svako bi imao dovoljno hrane, a životna sredina ne bi ispaštala. Shvatajući da možemo mnogo toga da uradimo da to postignemo, tema ovogodišnjeg Svjetskog dana hrane je bila „Naše akcije su naša budućnost” i ISO je objavio mnoge standarde koji mogu da podrže te akcije.

Nedavno objavljena, tehnička specifikacija ISO/TS 26030¹, *Društvena odgovornost i održivi razvoj – Smjernice za upotrebu ISO 26000:2010 u lancu ishrane (Social responsibility and sustainable development – Guidance on using ISO 26000:2010 in the food chain)*, pruža smjernice organizacijama u lancu ishrane pomoću kojih mogu da doprinesu održivom razvoju. One će pomoći organizacijama kao što su prehrambene kompanije, farme, zadruge, prerađivači i trgovci na malo da razviju listu aktivnosti koje će im omogućiti da usvoje društveno odgovorniji pristup.

Ova tehnička specifikacija je samo jedna od više od 1600 ISO standarda i dokumenata s uputstvima koji se odnose na poljoprivredno-prehrambeni sektor koji direktno doprinose iskorjenjivanju gladi u svijetu izgradnjom povjerenja u prehrambene proizvode, unapređenjem poljoprivrednih metoda i promovisanjem održive i etičke kupovine. Ti standardi uključuju seriju ISO 22000 o upravljanju bezbjednošću hrane koja obuhvata standarde za prehrambenu industriju, poljoprivredu, pakovanje,

ugostiteljstvo i hranu za životinje i proizvodnju takve vrste hrane.

Pomoći poljoprivrednom sektoru da implementira održive prakse i obezbijedi plate za život je od suštinskog značaja. Međunarodni sporazum s radionica IWA 29, *Profesionalna poljoprivredna organizacija – Smjernice*, doprinosi tome promovišući profesionalizaciju organizacija malih poljoprivrednika u zemljama u razvoju, što im omogućava da pristupe globalnom tržištu. Dopunjeno serijom standarda ISO 34101 o održivom i sljedljivom kakau, koji daje niz smjernica za primjenu ekološki prihvatljivih poljoprivrednih praksi, bolju sljedljivost kakaa i poboljšane uslove rada za sve koji su uključeni u lanac snabdijevanja kakaom.

ISO takođe nudi niz standarda koji su usmjereni na održive i odgovorne metode proizvodnje, kao što su standardi ISO 26000 za društvenu odgovornost i ISO 20400 za održive nabavke. Ti standardi podstiču uspostavljanje etičkih uslova rada i promovišu etičku praksu kupovine u cijelom lancu poljoprivredno-prehrambene proizvodnje.

Da biste saznali više o tome kako međunarodni ISO standardi mogu pomoći da se nahrani svijet, pogledajte stranicu posvećenu toj temi na ISO.org.

¹ Prevod naziva tehničke specifikacije ISO/TS 26030 je neslužben prevod. Tehnička specifikacija ISO/TS 26030 nije usvojena u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Upozorenje o bezbjednosti lijekova

Autor: Clare Naden

Kompjuterski sistemi za podršku donošenju kliničkih odluka (*Computer-assisted clinical decision support systems* - CDSSs) važni su za bezbjednost pacijenata jer pomažu ljekarima da prepisuju i izdaju lijekove na osnovu elektronskog zdravstvenog kartona te osobe. Sve vrste CDSS-a su dizajnirane da budu praćene alatima za uzbunjivanje kako bi se spriječile greške u liječenju. Međutim, postoje velike varijacije u njihovom sadržaju i načinu na koji se sprovode u zavisnosti od sistema, zemalja i baza znanja o lijekovima. Nove međunarodne smjernice su objavljene kako bi se uskladili zahtjevi i obezbijedilo da svi govore isti jezik.

Tehnička specifikacija ISO/TS 22703¹, *Zdravstvena informatika – Zahtjevi za upozorenje o bezbjednosti lijekova* (*Health informatics – Requirements for medication safety alerts*), specificira zahtjeve za sisteme upozorenja o bezbjednosti lijekova i teme kojima bi prodavci takvih sistema trebalo da se bave. Pokriva terminologiju koja se koristi u upozorenjima o bezbjednosti lijekova, zahtjeve za izbor baze znanja za ove sisteme, funkcionalnost, prikaz, mjerjenje kvaliteta i drugo.

Ova tehnička specifikacija je korisna za zdravstvene organizacije, dobavljače i korisnike sistema s upozorenjima o bezbjednosti lijekova ili ljudi koji daju informacije za upozorenja.

Tehničku specifikaciju ISO/TS 22703 razvio je Tehnički komitet ISO/TC 215, *Zdravstvena informatika*, čiji sekretarijat vodi Američki nacionalni institut za standarde (*American National Standards Institute* – ANSI), član ISO-a.

Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

¹ Prevod naziva tehničke specifikacije ISO/TS 22703 je neslužben prevod. Tehnička specifikacija ISO/TS 22703 nije usvojena u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Efikasno upravljanje rizicima

Autor: Clare Naden

Dok pandemije, prirodne katastrofe i sajber kriminal nastavljaju da utiču na naš svijet, jedino je sigurno da ništa nije sigurno. Organizacije stoga moraju biti agilne i spremne za sve vrste poremećaja. Vodeći standard u upravljanju rizikom, ISO 31000, igra ključnu ulogu na ovom nivou. Objavljen je novi priručnik kako bi pomogao korisnicima da izvuku maksimum iz ovog standarda.

Standard ISO 31000:2018 – *Upravljanje rizikom – Praktični vodič (Risk management – A practical guide)* pomaže organizacijama da integrišu efikasan okvir za donošenje odluka u svoje upravljanje, liderstvo i kulturu optimizacijom korišćenja standarda ISO 31000.

Rizici uključuju bilo šta što može da stvari nesigurnost u vezi s ciljevima organizacije ili da uzrokuje njihovo odstupanje od očekivanog. Tu ne spadaju samo prijetnje snazi ili održivosti organizacije, već obuhvata i mogućnosti koje se mogu postići. Reputacija, politički izazovi i uticaji klimatskih promjena su primjeri onoga što treba uzeti u obzir da bi se efikasno upravljalo rizikom.

Sam standard objašnjava osnovne koncepte i principe upravljanja rizikom, dok opisuje okvir i definiše procese za identifikaciju i upravljanje rizikom. Ovaj novi vodič ide još dalje. On sadrži više informacija i konteksta o tačkama standarda ISO 31000, uključujući preporuke o razvoju plana za integraciju rizika u trenutnu strukturu organizacije, o komunikaciji sa zainteresovanim stranama, praćenju i evaluaciji plana za upravljanje rizikom itd.

Standard ISO 31000:2018 – *Upravljanje rizikom – Praktični vodič* razvijen je u saradnji sa UNIDO (Organizacija za industrijski razvoj Ujedinjenih nacija – *United Nations Industrial Development Organization*). Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju BiH ili preko ISO prodavnice.

Sporazum o dodjeli besplatnih sredstava sa SIDA-om jača izgradnju ISO kapaciteta

Autor: Clare Naden

Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (SIDA) će podržati izgradnju kapaciteta prema ISO-ovom Akcionom planu za zemlje u razvoju.

ISO podstiče zemlje u razvoju da efikasno odigraju svoju ulogu u borbi za socijalnu i ekonomsku održivost. Napori koji se trenutno ulažu će biti podstaknuti nedavnim sporazumom o dodjeli besplatnih sredstava od 3,6 miliona dolara koji je potpisana sa Švedskom agencijom za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA).

Generalni sekretar ISO-a Sergio Mujica sastao se s visokim zvaničnicima švedske vlade u Ženevi u oktobru 2021. kako bi razgovarao s njima o tome kako međunarodni standardi mogu dodatno da podrže održivi razvoj, uključujući klimatske promjene i globalnu trgovinu. Poseban akcenat stavljen je na Londonsku deklaraciju kao način da se članovi ISO-a potpunije angažuju u klimatskoj agendi kroz upotrebu standarda.

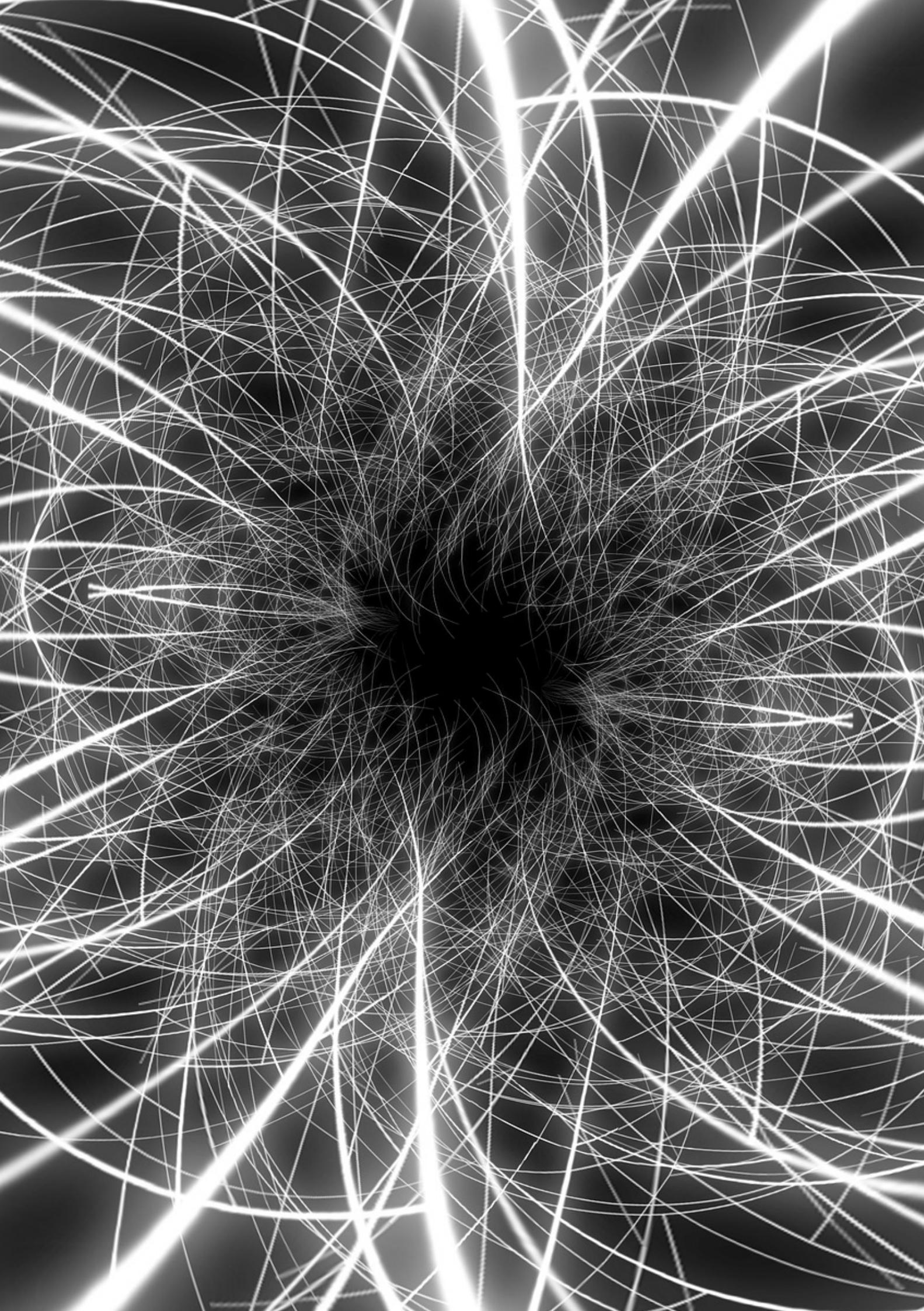
Ovaj neformalni sastanak omogućio je generalnom sekretaru ISO-a da izrazi svoju iskrenu zahvalnost gospođi Anni Jardfelt, ambasadorki Švedske pri Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama u Ženevi, na novom sporazumu sa SIDA-om. „Ovaj grant će omogućiti ISO-u da nastavi da ulaže u izgradnju kapaciteta svojih članova. Želimo da se iskreno zahvalimo SIDA-i što je nam je

ovo omogućila i što nastavlja da nam pruža podršku.”

Ambasadorka Jardfelt je naglasila važnost postojanja istinskih globalnih standarda: „Da bismo dobili standarde koji imaju stvarni globalni domet, neophodno je da obezbijedimo široko učešće svih aktera. Švedska je stoga oduševljena što može da radi zajedno s ISO-om kako bi pomogla zemljama u razvoju da se aktivno uključe u razvoj i upotrebu međunarodnih standarda.”

Saradnja između SIDA-e i ISO-a znači da će naša organizacija moći da računa na ključne resurse kako bi pomogla zemljama u razvoju da više učestvuju u međunarodnom sistemu standardizacije i da iskoriste prednosti koje proizilaze iz upotrebe ISO standarda u suočavanju s društvenim, ekonomskim i ekološkim izazovima. Ovo je veliki doprinos međunarodnoj standardizacijskoj zajednici kako bi joj se omogućilo da se „bolje izgradi” nakon globalnih društveno-ekonomskih potresa izazvanih COVID-19, koji nastavlja da nesrazmjerno utiče na zemlje u razvoju.

Ovaj sporazum će takođe omogućiti ISO-u da, u sinergiji sa švedskom agencijom, napravi velike korake ka postizanju Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija tokom ove decenije djelovanja korišćenjem ISO standarda u korist zemalja u razvoju.

Belgijanac Jo Cops izabran za predsjednika IEC-a

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

CEN i CENELEC žele da čestitaju Jo Copsu iz Belgije na izboru za sljedećeg predsjednika IEC-a, Međunarodne elektrotehničke komisije (*International Electrotechnical Commission*). Gospodin Cops će započeti svoj mandat 2023. godine i naslijediće sadašnjeg predsjednika Yinzbiao Shua.

Ovi izbori su kruna karijere visokog nivoa u nacionalnoj, evropskoj i međunarodnoj standardizaciji u oblasti elektrotehnike gospodina Copsa: on je bio blagajnik IEC-a od januara 2018., u isto vrijeme, posljednjih nekoliko godina je vodio Belgijski elektrotehnički komitet (*Belgian Electrotechnical Committee – BEC*) kao generalni sekretar – od 2012. do avgusta 2021. godine.

Gospodin Cops započeo je svoju karijeru 1990. godine u kompaniji Soni iz Belgije, a zatim je bio na različitim rukovodećim pozicijama u Sony Europe, belgijskom kablovskom operateru (Telenet) i Alpha Technologies Europe, i obavljao dužnosti vezane za prodaju, budžetiranje, cijene, marketing i strateško planiranje.

COP26¹: Novi politički dokument naglašava doprinos standarda u borbi protiv klimatskih promjena

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Povodom COP26 koji se trenutno održava u Glazgovu, CEN i CENELEC su objavili novi politički dokument „Ujedinjavanje svijeta u borbi protiv klimatskih promjena: COP26 i obaveze evropskih standarda“. U dokumentu dvije evropske organizacije za standardizaciju ponovo potvrđuju svoju posvećenost doprinisu borbi protiv klimatskih promjena i podižu svijest o akcijama koje preduzimaju da bi doprinijele rješavanju ovih izazova.

Tačnije, dokument o politici naglašava ulogu standarda u doprinisu zelenoj tranziciji: „Standardi podstiču proces inovacija i brži razvoj ekološki prihvatljivijih tehnologija i materijala. Bilo da se radi o specificiranju ispitivanja ili pružanju snažnih definicija kojima će se izbjegći obmanjujuće tvrdnje o životnoj sredini, standardi imaju ključnu ulogu u rješavanju klimatskih vanrednih situacija.“

Na osnovu ovog potencijala, standardizacijska zajednica je spremna da odigra svoju ulogu i obezbijedi da i Evropa i svijet budu opremljeni da sproveđu društvenu i ekonomsku tranziciju neophodnu za smanjenje efekata klimatskih promjena, istovremeno pomažući da se uspostavi infrastruktura neophodna za povećanje otpornosti planete da se prilagodi tim uticajima.

Akcija protiv klimatskih promjena smatra se centralnim prioritetom CEN-ovih i CENELEC-ovih standardizacijskih aktivnosti, i predstavlja ključni pokretač njihove Strategije 2030, koja uspostavlja održiv, digitalan i otporan put za budućnost Evropskog standardizacijskog sistema.

Dokument o politici pridružuje se drugim inicijativama koje CEN i CENELEC preduzimaju u kontekstu COP26:

- 6. novembra 2021, u Briselu, onlajn, zajedno s BusinessEurope i Eurochambers, CEN i CENELEC bili su domaćini specijalnog COP26 događaja pod nazivom „Uloga političkog okvira, standarda i alata za podršku preduzećima za postizanje klimatske neutralnosti“.
- 25. novembra 2021, CEN i CENELEC bili su domaćini vebinara „Standardizacija karbonske neutralnosti – prekretnica na putu ka nultoj stopi emisije“.

¹ COP - Konferencija stranaka (COP; francuski: Conference des Parties, CP) je vrhovno upravno tijelo međunarodne Konvencije. Sve države koje su članice Konvencije su predstavljene u COP, u kojoj preispituju implementaciju Konvencije i drugih pravnih instrumenata koje COP usvoji, kao i donošenje odluka neophodnih za promovisanje efikasne implementacije Konvencije, uključujući institucionalne i administrativne aranžmane. Preuzeto sa: <https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>, 2022-02-28.

JRC, CEN, CENELEC jačaju svoje aktivnosti na povezivanju standardizacije sa istraživanjem

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Evropski komitet za standardizaciju (*European Committee of Standardization – CEN*), Evropski komitet za elektrotehničku standardizaciju (*European Committee for Electrotechnical Standardization – CENELEC*) i Zajednički istraživački centar Evropske komisije (*Joint Research Centre of the European Commission – JRC*) obnovili su 21. oktobra 2021. godine, svoj sporazum o saradnji na narednih pet godina. Kroz sporazum ove tri organizacije imaju za cilj da unaprijede razmjenu znanja i ekspertize između naučnih istraživanja i evropske standardizacije.

JRC i Evropski komitet za standardizaciju se osvrću na plodnu saradnju dugu više od 30 godina, čiji je prvi sporazum potписан 1994. godine. Obnavljanje saradnje sa JRC-om, započete 2016. godine, nastaviće da pruža naučni doprinos evropskoj i međunarodnoj standardizaciji i da je gradi na naučenim lekcijama i postignutim uspjesima.

Jedna od glavnih inicijativa koje su zajednički razvili CEN, CENELEC i JRC je Uklapanje nauke u standarde (*Putting-Science-Into-Standards – PSIS*), koja ima za cilj da olakša identifikaciju novih naučnih i tehnoloških oblasti koje bi mogle imati koristi od standardizacijskih aktivnosti. PSIS inicijativa se pokazala kao uspješan primjer predviđanja u cilju blagovremenog identifikovanja novih sektora u kojima standardizacija može omogućiti uvođenje inovacija i promovisati industrijsku konkurentnost.

Na osnovu postojećeg iskustva, kao dio obnovljenog sporazuma, ove tri organizacije će nastojati da prošire obim svoje saradnje sa sljedećim ciljevima:

- Povezivanje istraživanja i inovacija sa standardizacijom: olakšati razmjenu između standar-

dizacije i istraživanja, omogućavajući da aktivnosti JRC-a i njegovih istraživačkih mreža daju doprinos tehničkim komitetima na evropskom, pa čak i na međunarodnom nivou, identifikacijom mogućnosti za koordinaciju evropskog doprinosa međunarodnoj standardizaciji;

- Pomoći u predviđanju potreba za standardizacijom: istražiti nove načine za predviđanje budućih potreba za standardizacijom, daljim razvojem aktivnosti na ispitivanju vidokruga i predviđanja – nadovezujući se na iskustvo PSIS-a;
- Usklađivanje sa strateškim prioritetima: definisati i maksimalno povećati strateški doprinos standardizacije i na međunarodnom nivou u oblastima koje su prioritetne za Evropsku komisiju kao i Ciljeve održivog razvoja i nastojanje da se promovišu vrijednosti koje standardi daju u podršci evropskoj javnoj politici.

Elena Santiago Cid, generalni direktor CEN-a i CENELEC-a, komentariše: „*Ciljevi postavljeni u obnovi ovog našeg izuzetno važnog sporazuma sa JRC-om pokazuju veličinu naših ambicija i posvećenosti. Štaviše, oni su u skladu sa strateškim promišljanjem o tome kako razviti evropski sistem standardizacije tako da bude pogodan za budućnost, a čije su ambicije predstavljene u CEN-ovoј i CENELEC-овој strategiji 2030.*”

Stiven Kvest, generalni direktor JRC-a, dodaо je: „*Standardi podupiru svaki aspekt naših života i predstavljaju osnovni pokretač jedinstvenog tržišta. Kroz ovaj sporazum o saradnji JRC je u najboljoj poziciji da prevede istraživanje i inovacije u standardizacijske aktivnosti u oblastima u nastajanju sa značajnim implikacijama na politiku ili tehničke inovacije.*”

Nagrade Standardi+Inovacije 2021

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

CEN-ove i CENELEC-ove nagrade Standardi+Inovacije za 2021. uručene su 5. oktobra 2021. godine kako bi se proslavilo i odalo priznanje važnom doprinosu istraživanja i inovacija u standardizaciji.

Nominacije za ove nagrade dolaze od nacionalnih članova CEN-a i CENELEC-a i predstavljaju uspješne priče kombinovanja inovacija i standardizacije iz cijele Evrope. Ove godine pristigle su ukupno 23 nominacije od 13 različitih članova: 9 u kategoriji projekata, 9 u kategoriji individualnih istraživača i 5 u novoj kategoriji mladih istraživača. U kategoriji za projekte i pojedinačne istraživače se odlučivalo na osnovu tri kriterijuma: povezanost sa standardizacijom, uticaj na sektor u kojem posluju, uticaj na društvo i životnu sredinu. Svi kandidati za mlade istraživače ocjenjivani su na osnovu sljedeća 4 kriterijuma: važnost standardizacije u ukupnom projektu, originalnost njihovog projekta, uticaj povezanog ishoda i potencijala da će njihovo istraživanje poslužiti kao materijal koji će podstaći članice da dopru do istraživačkih organizacija.

Pobjednik u kategoriji projekata je SPIDIA4P, kog je predstavio koordinator dr. Uwe Oelmüller (QIAGEN), a nominovao DIN. Projekat SPIDIA4P je finansiran iz programa za istraživanje i inovacije Horizont 2020 Evropske unije u okviru sporazuma o grantu br. 733112. Kroz projekat je do sada razvijeno 16 novih standarda, dok je još 6 u fazi razvoja. Standardi se bave predanalitičkim radnim tokovima koji se primjenjuju u personalizovanoj medicini.

Rad na standardizaciji je sproveden u okviru Tehničkog komiteta CEN/TC 140, *In vitro*

dijagnostički medicinski uređaji, u radnoj grupi WG 3, *Upravljanje kvalitetom u medicinskoj laboratoriji* i u radnoj grupi ISO/TC 212/WG 4. Dr. Uwe Oelmüller je podijelio svoja razmišljanja o značaju standarda: „*Uzorci mogu značajno da se promijene nakon uzimanja iz tijela pacijenta, npr. tokom transporta, skladištenja i obrade. To je glavni izvor grešaka koje dovode do pogrešnih rezultata dijagnostičkih testova. Standardi koji obezbjeđuju dobar kvalitet uzorka iz tijela pacijenata su stoga ključni pokretači za poboljšanje dijagnostike, pohranjivanja u biobankama i biomedicinskih istraživanja.*”

Pobjednica u kategoriji individualnih istraživača je Irene Kamara, koju je nominovao NEN. Irene je docent za upravljanje sajber bezbjednošću na Pravnom fakultetu u Tilburgu i član je NEN-ovog komiteta za sajber bezbjednost i privatnost, koji prati rad komiteta CEN/CLC/JTC 13 za sajber bezbjednost i zaštitu podataka i ISO/IEC JTC 1/SC 27, *Informaciona bezbjednost, sajber bezbjednost i zaštita privatnosti*. Obavljajući svoju funkciju u NEN-ovom komitetu za sajber bezbjednost i zaštitu podataka, Irene daje stručna mišljenja i primjedbe na nekoliko ključnih projekata, kao što su nacionalna sertifikaciona šema standarda ISO/IEC 27701 o sistemima upravljanja bezbjednošću informacija o privatnosti i nacrt standarda fprEN 17529, *Zaštita podataka i privatnost po dizajnu i po difoltu*. Irene Kamara je rekla sljedeće o svom istraživanju: „*Sprovodenje istraživanja o standardizaciji za zaštitu ličnih podataka i zakona o sajber bezbjednosti u EU je uzbudljivo i korisno, iako s vremenom na vrijeme i izazovno zbog stalnih promjena i složenosti ovog područja.*”

Dobitnik iz kategorije mlađih istraživača je Saharnaz Dilmaghani, koju je nominovao ILNAS. Saharnaz je doktorirala na Interdisciplinarnom centru za bezbjednost, pouzdanost i povjerenje Univerziteta u Luksemburgu, a svoje istraživanje je fokusirala na razvoj algoritama za grupisanje mrežnih podataka poput onih na društvenim mrežama. Ona se takođe bavi istraživanjem zaštite podataka i pouzdanosti vještačke inteligencije tako što sarađuje s različitim tehničkim komitetima. Dio rezultata njenih istraživanja je već uključen u tehnički izvještaj ISO/IEC TR 24028:2020 izrađen u okviru potkomiteta ISO/IEC JTC 1/SC 42 i u mapu puta koju je razvila CEN-CENELEC-ova grupa za vještačku inteligenciju.

Saharnaz je prokomentarisala sljedeće: „*S brzim rastom vještačke inteligencije potražnja za standardizacijom je eskalirala. Čini se da je standardizacija neophodna da bi se iskoristila vještačka inteligencija i zaštitili pojedinci od još nepoznatih rizika koje ona sa sobom nosi. Stoga je ključno da standardi i istraživanja funkcionišu zajedno s ciljem maksimalnog iskorištavanja vještačke inteligencije, smanjenja rizika te razvoja bezbjedne i pouzdane vještačke inteligencije za društvo. Vjerujem da je to moguće ako se standardizacija razmotri kao okosnica istraživanja vještačke inteligencije. Naučna saradnja može dodatno olakšati razvoj mjera i tehnika za ocjenjivanje vještačke inteligencije u standardima.*”

Proglašeni pobjednici nagrade NENnovation 2021

Standardizacija i inovacije su usko povezani. Za uspješnu inovaciju neophodno je obratiti pažnju na različite aspekte: kakva je nova tehnologija, koji je ekonomski aspekt inovacije, kako ona pomaže društvu i u čemu se ogleda njena održivost? Standardizacija doprinosi povećanju šanse za uspjeh inovativnih koncepta.

Da bi [odoao](#) priznanje i proslavio ovaj važan odnos, [NEN](#), Holandski institut za standardizaciju, svake godine dodjeljuje nagradu [NENnovation](#). Za 2021. godinu pristiglo je mnoštvo prijava, a odabrana su tri pobjednika!

Postoje tri kategorije za nagradu NENnovation: korisnici i članovi komiteta, početnici u poslu i rastuće kompanije, i studenti. Svečana dodjela nagrada održana je u četvrtak, 14. oktobra, povodom [Svjetskog dana standarda](#) – dana koji slavi moć standardizacije.

U nastavku je data kratka prezentacija pobjednika:

Dobitnici nagrade za korisnike i članove komiteta

Harkboot.nl je pobjednik u kategoriji korisnika i članova komiteta sa svojom inovacijom: harkboot. Harkboot.nl ima revolucionarnu novu tehniku grabljenja kao rješenja za borbu protiv određenih domaćih neželjenih vodenih biljaka. To čini vode pogodnjim za ribolov, poboljšava protok vode na duže vrijeme i olakšava plavidbu i plivanje.

Dobitnici nagrade za početnike u poslu i rastuće kompanije

Unibrick je pobjednik u kategoriji početnika u poslu i kompanija koje su u porastu. Unibrick pokušava da riješi dva problema: globalnu potrebu za pristupačnim stanovanjem i ogromnu količinu plastičnog otpada na našoj planeti. Unibrick koristi plastični otpad kao sirovinu za izradu građevinskih blokova, koji se zatim koriste za izgradnju pristupačnih kuća. Unibrick je jedan od takvih građevinskih blokova.

Dobitnici nagrade za studente

S potpuno automatskom i autonomnom instalacijom za točenje piva, BierPort je pobjedio u kategoriji studenata. Studenti koji su osmisili BierPort studiraju na Univerzitetu primijenjenih nauka Fontis u Tilburgu. Dešava se da na mnogim događajima dugo čekate u baru i onda dobijete pivo koje je predugo stajalo. BierPort je samouslužna instalacija za točenje piva koja pivo toči u trenutku kada ga poručite.

Novi standard doprinosi efikasnosti dezinfekcije medicinskih alata

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Serija standarda EN ISO 15883, koju su zajednički izradili tehnički komiteti ISO/TC 198 i CEN/TC 102 na osnovu Bečkog sporazuma, opisuje dizajn i funkcionalnost mašina za pranje-dezinfekciju (*washer-disinfectors – WD*), koje se koriste za dezinfekciju medicinskih sredstava. Prvi dio serije navodi opšte zahtjeve za projektovanje, specifikacije procesa i metode validacije za sve vrste mašina za pranje i dezinfekciju. Sljedeći dijelovi se fokusiraju na dizajn određenih uređaja, obradu posebnog opterećenja uključujući određene specifikacije procesa obrade, kao što su zahtjevi za termičku obradu hirurških instrumenata ili hemijsko-termalna obrada fleksibilnih endoskopa.

Dio 5 ove serije, koji je prethodno objavljen kao tehnička specifikacija, prvo bitno se razlikovao od ostalih standarda jer je opisivao zahtjeve za ispitna tla i metode za ispitivanje efikasnosti čišćenja WD-a za različite vrste opterećenja. Kako bi se ugradilo iskustvo, stečeno u primjeni ove serije standarda u posljednjih 15 godina, kao i publikacija o metodama validacije WD-a i medicinskih uređaja, ova već zastarjela tehnička specifikacija je u potpunosti ažurirana i objavljena kao standard *EN ISO 15883-5¹, Mašine za pranje i dezinfekciju – Dio 5: Zahtjevi za performanse i kriterijumi metode ispitivanja za demonstriranje efikasnosti čišćenja (Washer-disinfectors – Part 5: Performance requirements and test method criteria for demonstrating cleaning efficacy)*.

Novi standard EN ISO 15883-5 obuhvata zahtjeve za performanse čišćenja i ispitivanje usaglašenosti

koje su prvo bitno opisane u standardu EN ISO 15883-1 (trenutno u fazi revizije), ali takođe uključuje značajne revizije u međunarodnom usaglašavanju kriterijuma performansi čišćenja za mašine za pranje i dezinfekciju kako bi postao referentni standard za ispitivanje efikasnosti čišćenja.

Pored specifikacije različitih testnih tla za različite primjene, odgovarajuće metode analize su takođe specificirane i detaljno objašnjene. Za svaki analizirani element date su vrijednosti nivoa upozorenja i akcije za evaluaciju performansi WD procesa koji je u pitanju. Ako su potrebne metode ispitivanja specifične za korisnika, poseban aneks odnosno dodatak precizira kako nova metoda ispitivanja može biti implementirana i validirana. Konačno, standard takođe daje zahtjeve i metode za ispitivanje i evaluaciju maksimalne količine procesnih ostataka na obrađenim uređajima, kod kojih proces ne dovodi do oštećenja.

Stoga standard EN ISO 15883-5 pruža obiman komplet alata koji se može koristiti za ispitivanje i validaciju WD procesa u okviru tipskog ispitivanja i kvalifikacije performansi, kao i za rutinsko ispitivanje. Zahvaljujući ovom novom standardu, ispitivanje efikasnosti čišćenja u različitim regionima sada postaje jedinstvenije, a rezultati su uporediviji jedni s drugima, tako da se procesi i efikasnost čišćenja medicinskih uređaja dodatno poboljšavaju, čime se obezbeđuje visok nivo sigurnosti za korisnike i za pacijente.

Standard EN ISO 15883-5 razvio je Tehnički komitet *CEN/TC 102, Sterilizatori i prateća oprema za obradu medicinskih uređaja*, čiji sekretarijat vodi DIN, Njemački nacionalni institut za standardizaciju.

¹Prevod naziva standarda EN ISO 15883-5 je neslužben prevod. Standard EN ISO 15883-5 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Međunarodni samit o standardima za ljude, planetu i prosperitet

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Italijanska tijela za standardizaciju UNI i CEI zajedno s međunarodnim organizacijama IEC, ISO i ITU organizovala su 28. oktobra 2. samit o standardizaciji povodom (i pod pokroviteljstvom) italijanskog predsjedavanja G20.

Prvi samit o standardizaciji održan je prošle godine za vrijeme predsjedavanja Saudijske Arabije događajem G20. Predstavnici vlada, tijela za

standardizaciju, industrije, akademske zajednice, istraživačkih centara i civilnog društva su 28. oktobra 2021. godine imali priliku da razmijene mišljenja o tome kako institucionalni okviri italijanskih i međunarodnih tijela za standardizaciju mogu pomoći vladama i regulatornim tijelima da pretvore politike u konkretnе akcije prema održivoj budućnosti.

Standardi jedan od prioriteta na EU-US vijeću za trgovinu i tehnologiju

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Standardi su jedan od glavnih elemenata o kojima se raspravljalo na Vijeću za trgovinu i tehnologiju između EU i SAD koji je održan u Pittsburghu prošlog 29. septembra.

Konkretno, među rezultatima sastanka je i osnivanje Radne grupe 1 za tehnološke standarde, čiji je cilj „razvijanje pristupa za koordinaciju i saradnju u kritičnim i novim tehnološkim standardima, uključujući vještačku inteligenciju i druge tehnologije u nastajanju“. Sudeći prema tekstu zaključaka, „Evropska unija i Sjedinjene Američke Države podržavaju razvoj tehničkih standarda u skladu s njihovim osnovnim vrijednostima i prepoznaju važnost međunarodnih standardizacijskih aktivnosti koje su zasnovane na osnovnim principima Svjetske trgovinske organizacije (WTO)“.

Da bi podigli svijest o različitim sistemima standardizacije koji postoje u SAD i EU i o njihovoj saradnji, Američki nacionalni institut za standardizaciju (*American National Standards Institute - ANSI*) i evropske organizacije za standardizaciju (CEN, CENELEC i ETSI) ponudile su da odgovore na pitanja koja je postavila druga strana o svojim sistemima.

Ova vježba, koja je rezultirala nizom često postavljenih pitanja (FAQ), ima za cilj da olakša bolje razumijevanje funkcionisanja svakog sistema, posebno glavnih principa i politika koje podupiru standardizaciju vođenu potrebama tržišta u Evropi i SAD, i da pomogne u usmjeravanju čitaoca do izvora dodatnih informacija.

Prednosti u svakodnevnom životu, za privredu i zaštitu klime

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

„Od osamdesetih godina prošlog vijeka sve je očiglednije: Tržišne barijere se najbolje mogu ukloniti jedinstvenim standardima. Poziv na usaglašavanje evropskih i međunarodnih standarda postajao je sve glasniji. Bečki sporazum je obezbijedio da se standardi za evropsko unutrašnje tržiste ne razvijaju izolovano od međunarodne standardizacije”, kaže izvršni direktor Instituta za standardizaciju Austrije (*Austrian Standards*) gospođa Elisabeth Stampf-Blaha u pokušaju da opiše istorijski uticaj Sporazuma. „Bečki sporazum koji je potpisana u našoj Kući standarda i inovacija u Hajneštrase u junu 1991. postavio je temelje za saradnju između Međunarodne organizacije za standardizaciju (*International Organization for Standardization – ISO*) i Evropskog komiteta za standardizaciju (*European Committee for Standardization – CEN*) i podigao efikasnost razmjene iskustava između tih velikih organizacija za standardizaciju. To i danas koristi svima nama – u svakodnevnom životu, u poslovanju, a takođe i u pogledu globalnih izazova kao što je zaštita klime.”

Standardi: zajednički jezik, zajednički cilj – jedan od tri evropska standarda je identičan ISO-ovom standardu

Ovo je takođe potkrijepljeno podacima: danas je jedan od tri evropska standarda već identičan s ISO-ovom publikacijom. Početkom 1990-ih bilo je samo 178 dokumenata koje su zajednički izradili stručnjaci dvije organizacije kako bi se izbjeglo nepotrebno dupliranje, dok je ova cifra do sada porasla na 5.500. Predsjednik ISO-a Eddy Njoroge kaže: „Brojke pokazuju da je Bečki sporazum moćno sredstvo koje je dovelo do harmonizovanih – odnosno uniformnih – standarda u različitim sektorima, od poljoprivrede do zdravstva, turizma, transporta i još mnogo toga. Teško je da se međunarodne ambicije, kao što su UN-ovi Ciljevi održivog razvoja (SDGs), mogu postići bez mnogih standarda razvijenih u okviru ovog sporazuma o saradnji. Primjer je serija standarda ISO 14064 o

mjenju gasova staklene bašte i karbonskog otiska, koja obezbjeđuje da kada se dolazi do ciljeva i izvještavanja svi govore istim jezikom, što svima nama omogućava da radimo ka zajedničkom cilju. Uopšteno govoreći, međunarodni standardi, uključujući i one razvijene u okviru ovog sporazuma, pružaju suštinsku osnovu na kojoj nacionalni standardi treba da se zasnivaju, pošto imaju sporazum na međunarodnom nivou i najbolju praksu.”

Trajni podsticaj za ekonomiju: od energetske efikasnosti do vještačke inteligencije

Uopšteno govoreći, više od 90 procenata standardizacije se trenutno odvija na međunarodnom nivou i stoga je ona postala globalna aktivnost. Shodno tome, rad koji se obavlja u nacionalnim tijelima za standardizaciju, kao što je Austrijski institut za standardizaciju (*Austrian standards*), promijenio se. U mnogim oblastima nacionalni eksperti raspravljaju o temama u „korespondentnim (mirror) komitetima” i kasnije daju svoj doprinos evropskim ili međunarodnim standardima.

Predsjednik CEN-a Vincent Lafleche dodaje: „Bečki sporazum obezbjeđuje da se već 30 godina ista pravila primjenjuju u različitim sektorima širom svijeta, i redovno pruža odlučujući podsticaj brzorastućem jedinstvenom evropskom tržištu. Ne samo da je sporazum doprinio smanjenju birokratije, već je i podstakao širenje novih ideja, na primjer u slučaju energetske efikasnosti, kroz standard EN ISO 5001, ili omogućio isti nivo bezbjednosti u strateškim sektorima, kao što su opšti principi za bezbjednost mašina, koje su zajednički razvili CEN i ISO i koji se široko koristi u proizvodnji mašina. Što se tiče digitalne tranzicije, CEN i ISO su takođe zajedno razvili standarde u vezi sa sajber bezbjednošću ili uticajem vještačke inteligencije na mašine, što je ključno za savladavanje budućih izazova i podsticanje bezbjednog i neometanog usvajanja novih tehnologija u sektoru mašina.”

30 godina Bečkog sporazuma: jubilarna konferencija u Beču 11. oktobra

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Povodom obilježavanja ove godišnjice, Evropski komitet za standardizaciju (CEN), *Austrian Standards International* – Standardizacija i inovacije (ASI) i Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) zajednički su organizovali konferenciju 11. oktobra 2021. godine. U skladu s motom „Od globalnog ka lokalnom: Udruživanje snaga kako bi se pomoglo da globalni standardi stvore lokalni uticaj”, fokus događaja bio je na najboljim praksama koje bi omogućile da se međunarodni standardi i posebni regionalni aspekti međusobno usaglase kako bi se izbjeglo pojavljivanje barijera za trgovinu ili nepristupačna tržišta.

Inputi dobijeni tokom panel diskusije i zanimljivih intervjua dati su s ciljem promovisanja dijaloga, stvaranja novih sinergija i pravovremeno ukazivanja na potencijalne poteškoće poput „sistema ranog upozorenja” za određene ekonomske oblasti. U planu su i naknadni događaji. Predstavnici ISO-a, CEN-a, CENELEC-a i ETSI-ja visokog nivoa došli su u Beč da razgovaraju o prethodnim iskustvima i budućim strategijama. Na mreži im se pridružilo 140 gostiju iz cijelog svijeta.

Bolja integracija infrastrukture alternativnih goriva zahvaljujući CEN-ovom i CENELEC-ovom Vodiču 38

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Da bi se ubrzao razvoj alternativnih goriva, od fundamentalnog značaja je integracija pumpi s više vrsta goriva. CEN i CENELEC su razvili novi [Vodič 38](#) kako bi olakšali integraciju alternativnih goriva na postojećim benzinskim pumpama i kako bi dali smjernice za projektovanje, autorizaciju i rad novih pumpi za više vrsta goriva u skladu s Direktivom 2014/94/EU o postavljanju infrastrukture za alternativna goriva i budućom uredbom koja će zamijeniti ovu direktivu. Ovaj vodič CEN-a i CENELEC-a takođe razmatra druge zakone koji utiču na pumpe s više vrsta goriva (ATEKS, PED, MID).

Novi vodič rezultat je briljantnog zajedničkog rada obavljenog u Radnoj grupi „Pumpe s više vrsta

goriva” CEN-ovog i CENELEC-ovog Sektorskog foruma za gasnu infrastrukturu, sa stručnjacima iz različitih tehničkih komiteta vezanih za različite vrste goriva (prirodni gas, hidrogen, LPG). Obavljene su velike konsultacije sa svim relevantnim tehničkim komitetima CEN-a i CENELEC-a (CEN-CLC/JTC 6, CEN/TC 301, CLC/TC 69Ks, CEN/TC 268, CEN/TC 286, CEN/TC 326, CEN/TC 393 i CEN/TC 408) i koordinacionom grupom (CEN-CLC/eMCG).

Kroz Vodič 38 tehnički komiteti, uključeni u standardizaciju infrastrukture za alternativna goriva, imaće bolji uvid u to kako da obezbijede globalnu koherentnost integrisane infrastrukture pri razvoju odgovarajućih standarda.

ISBIH

ISBIH VIJESTI

Dan Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine 28. decembra obilježava Dan Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine. U ovom periodu sumiramo postignute rezultate i označavamo kraj još jedne godine pune promjena i izazova.

Institut je i u proteklom periodu uspješno održavao i razvijao sistem standardizacije u Bosni i Hercegovini poštujući zahtjeve i preporuke međunarodnih i evropskih organizacija za standardizaciju. Usvojili smo 3384 standarda i druga standardizacijska dokumenta, održali 87 sjednica tehničkih komiteta i radnih grupa, te jednu sjednicu Savjeta za standardizaciju BiH. Eks-komisija je obradila 117 sertifikata i izdala 39 stručnih mišljenja. Unaprijedili smo informacioni sistem za upravljanje standardima i jedan od postignutih rezultata jeste i onlajn pristup nacrtima BAS standarda koji su na javnoj raspravi. U cilju osiguravanja što boljih uslova za širu upotrebu standarda u našoj zemlji te lakšeg, bržeg i jeftinijeg pristupa standardima uvedena je i usluga onlajn čitanja standarda na 7 ili 30 dana. Takođe, uveli smo jedinstvenu uslugu plaćanja standarda bankovnom karticom kako pravnog tako i fizičkog lica. Nastavili smo i s promotivnim i edukativnim aktivnostima vezanim za standarde i standardizaciju, te organizovali i učestvovali u organizaciji nekoliko onlajn vebinara.

I ove godine smo Dan Instituta iskoristili kao priliku da zaslužnim pojedincima i institucijama dodijelimo plakete i zahvalnice za doprinos razvoju standardizacije.

Dobitnici plaketa su UNDP u Bosni i Hercegovini, EU4 Civil Society, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit – GIZ.

Dobitnici zahvalnica za značajan doprinos razvoju, primjeni i promociji standarda i za unapređenje standardizacije u Bosni i Hercegovini su: Ljubiša Tanić, Nebojša Petrović, Tatjana Bojanić, Katarina Hafner-Vuk, Milomir Šoja, Jasmin Burzić, Zenička razvojna agencija – ZEDA.

Zahvaljujemo se svim članovima naših stručnih tijela, saradnicima, stručnjacima iz različitih oblasti standardizacije koji su aktivnim i posvećenim radom doprinijeli ostvarenju naših ciljeva.

Program rada ISBiH-a na usvajanju standarda 2022.godine

Shodno zahtjevima Uredbe EU br. 1025/2012 kojom se uređuje evropski standardizacijski sistem, svako evropsko i nacionalno standardizacijsko tijelo mora barem jednom godišnje da izradi svoj program rada.

Objavljivanje programa rada takođe je obaveza koju nacionalna standardizacijska tijela preuzimaju prihvatanjem WTO TBT Kodeksa dobre prakse za pripremu, usvajanje i primjenu standarda, a čije je prihvatanje utvrđeno Sporazumom o tehničkim preprekama trgovini Svjetske trgovinske organizacije (WTO).

Program rada za 2022. godinu dostupan je na veb-stranici Instituta na ovom linku.

Rukovodstvo ISBiH-a u radnoj posjeti Poljskom komitetu za standardizaciju (PKN)

Direktor Instituta za standardizaciju BiH gospodin Aleksandar Cincar i zamjenik direktora Instituta za standardizaciju BiH gospodin Borislav Kraljević bili su 13. decembra 2021. godine u radnoj posjeti nacionalnom tijelu za standardizaciju Poljske – Poljskom komitetu za standardizaciju (PKN).

Tokom posjete razmijenjena su iskustva o radu ove dvije institucije u oblasti standardizacije, članstvu u evropskim organizacijama za standardizaciju CEN i CENELEC, kao i o mogućnostima buduće saradnje.

Saradnja nacionalnih tijela za standardizaciju

Na Svjetski dan standarda, 14. oktobra 2021. godine, direktor Instituta za standardizaciju BiH gospodin Aleksandar Cincar bio je u radnoj posjeti Institutu za standardizacije Srbije, zajedno s direktorom Instituta za standardizaciju Crne Gore.

U toku radne posjete razmijenjene su informacije o aktivnostima i izazovima s kojima su se suočavala ova tri nacionalna tijela za standardizaciju tokom pandemije. Takođe govorilo se o standardima o elektronskom fakturisanju, digitalnoj transformaciji kroz BIM tehnologiju, saradnji u oblasti sertifikacije i edukacije, novim mogućnostima za saradnju kao i o organizaciji Balkanske konferencije za standardizaciju.

Strategijski plan usvajanja standarda i drugih standardizacijskih dokumenata u BiH za period 2022-2024. godine

Institut za standardizaciju BiH je pripremio i objavio Strategijski plan usvajanja standarda i drugih standardizacijskih dokumenata u Bosni i Hercegovini za period 2022–2024. godina.

Svrha ovog dokumenta je planiranje usvajanja bosanskohercegovačkih (BAS) standarda i drugih standardizacijskih dokumenata za period 2022–2024. godina, da bi se kroz sprovođenje planiranih aktivnosti i uz primjenu usvojenih standarda ispunili zahtjevi korisnika, spriječile tehničke barijere u trgovini, sagledale aktivnosti u narednom periodu i obezbijedili potrebni resursi.

Dokument je pripremljen u skladu s publikacijom Nacionalne strategije standardizacije (National Standardization Strategies, Year of publication: 2020; Edition: 1) koju je pripremila i objavila Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO). Dokument možete pogledati na:

<https://www.isbih.gov.ba/uploads/dokumenti/strategijski-plan-2022-2024.pdf>.

Održan drugi seminar o evrokodovima i njihovoj praktičnoj primjeni u akademskom obrazovanju u BiH

U sklopu realizacije ČRA-ÚNMZ-ISBIH projekta „Jačanje kapaciteta nacionalne infrastrukture kvaliteta za standardizaciju i ocjenu građevinskih proizvoda u Bosni i Hercegovini”, Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (ISBIH) u saradnji s Češkom razvojnom agencijom, Češkom kancelarijom za standarde, metrologiju i ispitivanje (ÚNMZ) te Arhitektonsko-građevinsko-geodetskim fakultetom u Banjoj Luci organizovao je seminar o evrokodovima i njihovoj praktičnoj primjeni u akademskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Seminar je održan 16. novembra 2021. godine u hibridnom formatu, odnosno uživo i putem videokonferencijske veze (Zoom). Događaju je prisustvovalo 75 učesnika.

Seminar je bio namijenjen studentima i profesorima Građevinskog i Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu u svrhu podizanja svijesti o važnosti evrokodova, njihovoj boljoj primjeni u obrazovanju studenata, budućih inženjera, te sticanja novih znanja o značaju i važnosti primjene evrokodova u savremenom građevinarstvu.

Cilj seminara je bio odgovoriti učesnicima na osnovna pitanja o standardizaciji, o evropskim standardima za evrokodove, primjeni evrokodova u obrazovanju budućih građevinskih inženjera i arhitekata u Bosni i Hercegovini i Češkoj Republici, te primjeni evrokodova u javnim radovima u BiH.

Predavači na ovom seminaru bili su: profesori iz Sarajeva i Praga, predstavnica jedne projektantske firme te zaposlenici ISBIH-a.

Seminar je bio uspješan. To je bio drugi u nizu od četiri seminara koji će se organizovati tokom realizacije ovog projekta za studente i profesore građevine. Dokument možete pogledati na:

<https://www.isbih.gov.ba/sr/p/vijesti/odrzan-drugi-seminar-o-eurokodovima-i-njihovoj-prakticnoj-primjeni-u-akademskom-obrazovanju-u-bih>.

ISBiH preuzeo 92,88% evropskih standarda

U izvještaju evropskih organizacija za standardizaciju CEN i CENELEC za treći kvartal 2021. godine objavljeno je da je Bosna i Hercegovina preuzela 92,88% evropskih standarda.

Na taj način Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine, kao pridruženi član evropskih organizacija za standardizaciju CEN i CENELEC, pokazao je da uspješno obavlja obaveze koje sa sobom nosi ispunjavanje zahtjeva za punopravno članstvo u navedenim evropskim organizacijama za standardizaciju.

Standardi BAS EN 12831-1:2021 i BAS CEN/TR 12813-2:2021 usvojeni metodom prevoda

Druga izdanja bosanskohercegovačkih standarda BAS EN 12831-1:2021, *Energetske performanse zgrada – Metoda za proračun projektnog toplovnog opterećenja – Dio 1: Toplotno opterećenje grijanog prostora, modul M3-3* i BAS CEN/TR 12813-2:2021, *Energetske performanse zgrada – Metoda za proračun projektnog toplovnog opterećenja – Dio 2: Objasnjenje i obrazloženje za EN 12831-1, modul M3-3*, usvojena su metodom prevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 47, *Uređaji i sistemi za grijanje i hlađenje* Instituta za standardizaciju BiH.

Izvorne tekstove evropskih standarda pripremio je Tehnički komitet CEN/TC 228, Heating systems and water based cooling systems in buildings, čiji sekretarijat je pod nadležnošću DIN-a.

Standard BAS EN 12831-1:2021 obuhvata metode za proračun projektnog toplovnog opterećenja za pojedinačne prostorije, građevinske cjeline i zgrade, gdje je projektno toplotno opterećenje definisano kao dovođenje toplote (snage) potrebne za održavanje željene unutrašnje projektne temperature pri spoljašnjim projektnim uslovima.

Tehnički izvještaj BAS CEN/TS 12831-2:2021 sadrži informacije koje podržavaju pravilno razumijevanje, upotrebu i nacionalno prilagođavanje standarda EN 12831-1.

Standard BAS EN 303-5:2021 usvojen metodom prevoda

Treće izdanje bosanskohercegovačkog standarda BAS EN 303-5:2021, *Kotlovi za grijanje – Dio 5: Kotlovi za grijanje za čvrsta goriva, ručno i automatski punjeni, nazivne toplotne snage do 500 kW - Terminologija, zahtjevi, ispitivanje i označavanje*, usvojeno je metodom prevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 47, *Uredaji i sistemi za grijanje i hlađenje*, Instituta za standardizaciju BiH.

Izvorni tekst evropskog standarda pripremio je Tehnički komitet CEN/TC 57, *Heating boilers*, čiji je sekretarijat pod nadležnošću njemačkog nacionalnog tijela za standardizaciju DIN-a.

Standard BAS EN 303-5:2021 primjenjuje se na kotlove za grijanje, uključujući bezbjednosne uređaje nazivne toplotne snage do 500 kW koji su projektovani za sagorijevanje čvrstih goriva i rade u skladu s uputstvima proizvođača kotla. Ovaj evropski standard se bavi bitnim opasnostima, opasnim situacijama i opasnim događajima u vezi s kotlovima za grijanje koji se koriste u skladu s namjenom i pod uslovima koje je proizvođač predvidio. Kotlovi mogu da rade s prirodnom ili prinudnom promajom. Loženje može da bude ručno i automatsko.

Ovaj evropski standard sadrži zahtjeve i metode ispitivanja za bezbjednost, kvalitet sagorijevanja, radne karakteristike, obilježavanje i održavanje kotlova za grijanje. Takođe obuhvata i svu spoljašnju opremu koja utiče na bezbjednosne sisteme (npr. bezbjednosni uređaj protiv povratnog plamena, ugrađen bunker za gorivo). Takođe, standard se odnosi samo na kotlove koji sadrže gorionike i zajedno čine cjelinu. Standard se primjenjuje na kombinaciju tijela kotla i gorionika na čvrsta goriva kao na cjelinu, u skladu sa EN 15270, samo onda kada se ispituju kao cjelina u skladu s ovim evropskim standardom. Kotlovi za grijanje koji su u skladu s ovim evropskim standardom projektuju se za instalacije centralnog grijanja u kojima je voda prenosnik topline, a njena najveća dozvoljena temperatura 110°C , i čiji rad može da se odvija pri najvećem dozvoljenom radnom pritisku od 6 bar. Za kotlove za grijanje s ugrađenim ili priključenim zagrijачem vode (akumulacionim ili protočnim zagrijачem vode), ovaj evropski standard se primjenjuje samo na one dijelove zagrijavača vode koji su neminovno izloženi radnim uslovima kotla za grijanje.

Standard BAS EN ISO 9712:2021 usvojen metodom prevoda

Drugo izdanje standarda BAS EN ISO 9712:2021, Ispitivanje bez razaranja – Kvalifikacija i sertifikacija IBR osoblja, usvojeno je metodom prevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 24, Ispitivanje bez razaranja.

Izvorni tekst međunarodnog standarda pripremio je Tehnički komitet ISO/TC 135, Non-destructive testing, u saradnji s Tehničkim komitetom CEN/TC 138, Non-destructive testing, čiji je sekretarijat pod nadležnošću AFNOR-a.

Standard BAS EN ISO 9712:2021 specificira zahtjeve za principe kvalifikacije i sertifikacije osoblja koje izvodi industrijsko ispitivanje bez razaranja (IBR).

Sistem specificiran u ovom međunarodnom standardu se takođe može primijeniti i na druge IBR metode ili na nove tehnike s uspostavljenom IBR metodom pod uslovom da postoji sveobuhvatna šema sertifikacije i ako je metoda ili tehnika obuhvaćena međunarodnim, regionalnim ili nacionalnim standardima ili novom IBR metodom ili je tehnika dokazana kao efikasna na zadovoljstvo sertifikacionog tijela.

Standardi za drvene podove i parkete usvojeni metodom prevoda

Treće izdanje standarda BAS EN 13489:2021, Drveni podovi - Višeslojni parketni elementi i treće izdanje standarda BAS EN 14342:2021, Drveni podovi i parket – Karakteristike, ocjenjivanje usaglašenosti i označavanje, usvojeni su metodom prevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 42, Drvo i proizvodi od drveta, Instituta za standardizaciju BiH.

Standard BAS EN 13489:2021 utvrđuje karakteristike višeslojnih parketnih elemenata za unutrašnju upotrebu kao podove.

Standardom BAS EN 14342:2021 definišu se i utvrđuju odgovarajuće karakteristike i zahtjevi za drvene podne proizvode i parkete s ravnom površinom, kao i odgovarajuće metode ispitivanja za određivanje njihove podesnosti za upotrebu pri unutrašnjem oblaganju podova, uključujući i potpuno zatvorene prostore javnog prevoza. Ovaj evropski standard obezbjeđuje ocjenjivanje usaglašenosti, kao i zahtjeve za označavanje drvenih podnih proizvoda i parketa. Takođe, standardom su obuhvaćeni drveni podni proizvodi i parketi sa ili bez boje, premaza, laka, voska ili ulja.

Standard BAS 716+Cor1:2021 usvojen metodom prevoda

Peto izdanje bosanskohercegovačkog standarda BAS EN 716-1+Cor1:2021, Namještaj – Dječiji krevetići i sklopivi dječiji krevetići za kućnu upotrebu – Dio 1: Sigurnosni zahtjevi, usvojeno je metodom prevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 42, Drvo i proizvodi od drveta.

Standard BAS EN 716-1+Cor1:2021 propisuje zahtjeve bezbjednosti dječijih krevetića za kućnu upotrebu s unutrašnjom dužinom većom od 900 mm, ali ne većom od 1400 mm.

Zahtjevi se primjenjuju na potpuno sklopljene krevetiće koji su spremni za upotrebu. Za krevetiće koji se mogu transformisati u druge elemente npr. komode za presvlačenje, dječije ogradice, mogu se primijeniti dodatni zahtjevi. Ovaj evropski standard se ne primjenjuje na nosiljke, dječije krevetiće i kolijevke za koje postoje posebni evropski standardi.

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine